UNIVERSITAS TARTUENSIS

Oktoober 2011 nr 9 (2398) • Tartu ülikooli ajakiri

Selles numbris:

ÜLIKOOLIS ALUSTAB HULLUDE IDEEDE LABOR

NOORT TEADUSHUVILIST EI PAELU TEADLASE AMET

KUIDAS MOTIVEERIDA *REALIA ET NATURALIA* ESMAKURSUSLAST?

LENNUKATE IDEEDE VÕIMALIKKUS ÜLIKOOLIS

PRAKTIKA JA TEADUSE LOOVUS

Foto: Merli Antsmaa

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Oktoobris toimuvad tudengipäevad pööravad sel sügisel põhitähelepanu teadusele. «Ilma teaduseta ajaksime siiamaani üksteist kaigastega taga,» mille korraldajad välja on toonud, paneb põhjendusena alul küll muigama, aga oma tõetera peitub selles kindlasti.

Selles ajakirjanumbris toob loodus- ja tehnoloogiateaduskonna dekaan Peeter Burk välja, et enamiku pöördelistest hüpoteesidest on teaduses püstitanud suhteliselt noored inimesed, kes veel ei tea, et «nii ei saa». Paljud sellised noored tulevad ka Tartu ülikooli, sära silmis, sooviga oma suuri ideid ellu viia. Paljude silmist see sära ka kaob, sest kuskil teoreetiliste raamatute virnade ja õppetöö rangelt bürokraatlike nõuete vahel on originaalsetel ja uuenduslikel ideedel raske ellu jääda.

Selle kuu persoon Uku-Laur Tali on loovuse ja eksperimenteerimisega kokku puutunud juba põhikoolis, kuid tunnistab siiski, et teadlase amet teda ei paelu. Miks? Sest liiga palju tuleb pabereid määrida, samas kui tahaks lihtsalt uurida ja katsetada.

Teadusprorektor Kristjan Haller küsib retooriliselt, kui palju selliseid loovalt mõtlevaid ja hulle ideid genereerivaid noori ülikooli lõppedes veel alles jääb. Paraku on akadeemiline maailm enne lõpudiplomini jõudmist suurema osa hulludest ideedest ära summutanud, sest tihedas tunniplaanis ei ole nende elluviimiseks lihtsalt aega.

Seminarid ja praktikumid võivad küll veidi abiks olla, aga hea meel on tõdeda, et TÜ-s püütakse järjest enam rangelt reglementeeritud õppetöö kõrval innustada ka loovust ja praktiliste ideede katsetamist. Teadusprorektori tutvustatav ideelabor oleks just üliõpilastele mõeldud keskkond loovuse, erialadevahelisuse ja särasilmse entusiasmi arendamiseks.

Kunagi tundus mõte inimese Kuule minekust täiesti absurdne, varsti saadavad aga Tartu üliõpilased kosmosesse isetehtud tudengisatelliidi. Ja seda koostöös ettevõttega, mille emafirma käive on ligilähedane Eesti riigi eelarvele. Lihtsalt sellepärast, et firma esindajad innustusid säravate silmadega tudengitest, kes otsustasid senisest kõrgemale pürgida.

Tudengisatelliidi projekt ja abiarstide süsteemi loomine Eestisse on vaid kaks näidet, kuidas teoreetilise Tartu üliõpilaste silmadesse sära tagasi tuua. Sel õppeaastal kaht juubelit tähistav Viljandi kultuuriakadeemia on oma algusest saadik keskendunud praktikale, ent vaatab üha enam ka loova teaduse poole. Kusjuures sära ei jää sellega väiksemaks, vaid näitab pigem uusi võimalusi, kuidas ennast veel enam realiseerida.

Mina olen igatahes kindel, et teadus vajab praktikat ja praktika omakorda teadust ning loovusel on selles võrrandis elutähtis roll. Ⓣ

Loe ka: lk 10, 13, 30, 40, 42.

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Universitas Tartuensis on Tartu ülikooli ajakiri. Ilmub kord kuus. Tiraaž 3500. Tellimisindeks Eesti Postis 00892 • Tartu, Munga 4 (II k); Tel: 737 5680, 523 1751; e-post: ajakiri@ut.ee; www.ajakiri.ut.ee. Postiaadress: Ülikooli 18, Tartu 50090 • **Vastutav väljaandja**: Illari Lään; **peatoimetaja**: Sigrid Sõerunurk; **toimetajad**: Merilyn Merisalu ja Sven Paulus; **keeletoimetaja**: Marika Kullamaa; **küljendaja**: Margus Nõmm; **fotograafid**: Andres Tennus ja Ove Maidla; **infotoimetaja**: Liis Sandre, Kady Sõstar; **Trükk**: Ecoprint • Kõik Universitas Tartuensises avaldatud artiklid jm tekstid ning fotod ja illustratsioonid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetus lubab neid kasutada vaid koos viitega autorile ja Universitas Tartuensisele. • Toimetusel on õigus kaastöid nende selguse huvides toimetada ja lühendada. • **UT kolleegiumi esimees**: Maaja Vadi, **liikmed**: Sulev Kõks, Ivo Volt, Mart Noorma, Villu Päärt, Indrek Treufeldt, Katrin Pajuste-Kuul, Liina Liiv.

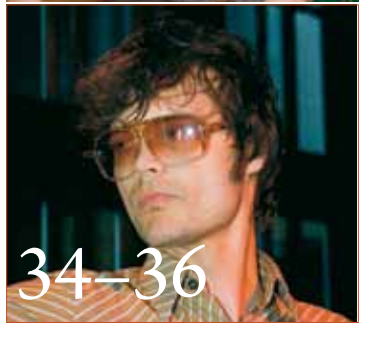

5 Ülikoolis algas õppekvaliteedi kontrollimine.
7 Vana keemiahoone sai uue nime
10 Tudengite sügispäevad keskenduvad teadusele.
13 Persoon: noort teadusehuvilist teadlase amet ei ahvatle.
16 Kuigi akadeemilisi üksusi kolib ülikooli peahoonest üha enam välja ning ametnikke tuleb nende asemele, jäävad õppetöö tarbeks alles peahoone 11 auditooriumi.
19 Sel hooajal Tartu ülikooli vabade kunstide professoriks kutsutud Vello Salo peab oma missiooniks aidata kaasa sellele, et eestlased hakkaksid armastama lapsi.
22 Viljandi kultuuriakadeemia – 60 aastat kooli ja 20 aastat kõrgharidust
26 Väitekiri
Igapäevaselt depressiooni all kannatavate patsientidega tegelev kliiniline psühholoog Kersti Luuk leidis oma doktoritöös, et meie naised on stressinähtudele topelt altimad kui mehed. Stressi leevendamiseks aga tuleks minna trenni ja olla aktiivne.
30 Teadusprorektor Kristjan Haller tutvustab ülikooli juurde loodavat ideelaborit.
34 Vilistlane Tõnu Pedaru
End noorpõlves ülbariks nimetanud ja pärast TÜ lõpetamist ebanõukoguliku välimuse pärast pokri pistetud ajalooõpetajat tuntakse praegu kui populaarset raadiohäält ja Eesti viimase 20 aasta parima ansambli solisti.
38 Reisikiri – kuidas Tartu geoloogid Jordaanias käisid
40 Essee – kuidas tõsta loodus- ja tehnoloogiateaduskonna esmakursuslaste motivatsiooni
42 Ajalugu – kuidas aastakümnete eest tudengiteadust tehti
46 juubelid, järelhüüe, stipendiumid, teated

Järgmine Universitas Tartuensis ilmub 4. novembril 2011.

roheline trükis
Trükitud taastoodetud paberile looduslike trükivärvidega. ©Ecoprint

Valiti uue nõukogu liikmed

Septembri istungil valis Tartu ülikooli nõukogu viis ülikooli liiget uuest aastast tööd alustavasse ülikooli nõukokku, kelleks on eraõiguse instituudi juhataja, tsiviilõiguse professor Paul Varul; närvikliiniku juhataja, neurokirurgia professor Toomas Asser; molekulaar- ja rakubioloogia instituudi direktor, rakubioloogia professor Toivo Maimets; majandusteaduskonna arendusprodekaan, majanduspoliitika professor Jüri Sepp ja füüsikalise optika labori juhataja, eksperimentaalfüüsika professor, akadeemik Peeter Saari.

Lisaks on Eesti Teaduste Akadeemia omalt poolt nimetanud nõukogu liikmeks Helsingi ülikooli endise rektori ja tunnustatud arstiteadlase professor Kari Olavi Raivio.

Ülejäänud viis liiget esitab haridus- ja teadusministeerium. Kokku hakkab uues nõukogus olema 11 liiget.

TÜ nõukogu on ülikooli kõrgeim otsustuskogu, nõukogu määratakse viieks aastaks ja see alustab tööd 1. jaanuaril 2012. Ülikooli akadeemiliseks otsustuskoguks saab ülikooli senat, kuhu hakkab kuuluma 21 liiget.

Senati esimese koosseisu valimine toimub TÜ aulas 21. oktoobril 2011.

TÜ rakendusgeoloogia professor ja õppetooli juhataja Volli Kalm asus juhtima Eesti teadusagentuuri, mis koondab kokku teaduskompetentsi nõukogu ja SA Eesti teadusfondi funktsioonid ning hakkab koordineerima ligikaudu 130 miljoni euro teadusraha jagamist. Kalmu kinnitusel on teadusagentuuri üks eesmärk vähendada teaduse finantseerimise killustatust. Prioriteete, kuhu teadusraha suunata, agentuur ei sea. Foto: Andres Tennus

Ülikooli perepäev tuleb taas

28. oktoobril toimub teine Tartu ülikooli perepäev, mille raames ootame kõiki ülikoolipere liikmeid tööle koos laste, abikaasa/elukaaslase, õdede-vendade, ema-isa, vanavanemate ja teiste lähedaste või kolleegide-sõpradega. Toimuvad põnevad ekskursioonid, töötoad ja loengud nii suurtele kui ka väikestele.

Perepäeva üritused leiavad aset Philosophicumis, Chemicumis, botaanikaaias ning ülikooli muuseumides terve päeva jooksul kella 10–16.

Osalejad viib kesklinnast Chemicumi eribuss, mis toob programmi lõppedes soovijad tagasi kesklinna.

Osavõtt perepäevast on ülikooli töötajatele ja nende pereliikmetele-kaaslastele tasuta. Perepäevale saab eelregistreeruda kuni 21. oktoobrini, täpsem info siseveebis aadressil siseveeb.ut.ee/perepaev.

Tartu ülikool hindab õppe kvaliteeti

Tänavu sügisel hindavad TÜ programmijuhid koostöös programminõukogudega teist korda ülikooli õppekavade kvaliteeti, mille tulemusel võidavad õppeprorektori kinnitusel kõige enam üliõpilased.

Õppekavade ja õppetegevuse süsteemse ülevaatuse käigus hinnatakse 171 õppekava sisu ja ülesehitust, õppejõudude, õppekeskkonna ja -ressursside ning üliõpilaste ja tugiteenustega seonduvat. Nii võetakse arvesse statistilisi andmeid, nagu üliõpilaste väljalangevus, lõpetamise efektiivsus ning üliõpilaste ja teise huvipoolte (nt õppejõudude, vilistlaste, tööandjate) tagasiside. Arvesse võetakse ka 2010. aasta lõpetajate uuringu tulemusi.

Hindamisele ei pea minema õppekavad, millele ei toimu enam vastuvõttu, kuna need suletakse, õppekavad, mis ei ole eksisteerinud nominaalaja ulatuses ning ühisõppekavad, mille koordineeriv pool ei ole TÜ.

Sisehindamise tulemusena selguvad õppekavade tugevused ja nõrkused ning nende põhjal sõnastatakse tegevuskava prioriteedid järgmiseks kolmeks aastaks kuni järgmise sisehindamiseni.

Õppeprorektor Martin Hallik rõhutas, et tugev sisehindamine on õppekvaliteedi alus ning ka välishindamise edu eeldus.

Hindamine toimub õppeinfosüsteemis selleks loodud keskkonnas, kus programmijuhid lähtuvad küsimustikust ning õppekava juures olevatest statistilistest andmetest. Tulemuste põhjal tõstetakse esile ning premeeritakse kõige põhjalikumat tööd teinud programmijuhte. Sisehindamise aruanded on ÕISis nähtavad kõigile ülikooli liikmetele. Kõikide õppekavade sisehindamise tulemused ning tulemustest tehtud järeldused selguvad hiljemalt 31. jaanuariks 2012.

TÜ senati kandidaadid

30. septembril lõppes kandidaatide esitamine TÜ senati esimesse koosseisu. Senatisse, millest saab ülikooli 21-liikmeline akadeemiline otsustuskogu, esitati valdkonniti kokku 21 kandidaati.

Valimiskomisjon registreeris järgmised kandidaadid: Leho Ainsaar, Jüri Allik, Hele Everaus, Toomas Haldma, Priit Kaasik, Ruth Kalda, Marco Kirm, Maia Kivisaar, Birute Klaas-Lang, Marju Lauristin, Art Leete, Margus Lember, Enn Lust, Irja Lutsar, Raul Narits, Erik Puura, Ain Riistan, Anti Selart, Margit Sutrop, Alan Tkaczyk, Jaak Vilo.

Senati valimiste eelhääletamine toimub 17.–20. oktoobril kell 12–16 TÜ peahoones ruumis 216.

Luubi all on avatud juurdepääs teadusinfole

27.–28. oktoobrini toimub ülikooli raamatukogus (avatud juurdepääsu) nädal Open Access, kus arutletakse teadusinformatsiooni avaliku kättesaadavuse üle. Kõne all on näiteks institutsionaalse repositooriumi olemus. 2006. aasta lõpus juurutas TÜ raamatukogu avaliku institutsionaalse repositooriumi DSpace, kus on arhiveeritud üle 16000 nimetuse, täpsemalt kõneleb DSpace'i olukorrast ja võimalikest tulevikuplaanidest TÜ raamatukogu digikogude analüütik Heiki Epner.

Nädalal räägitakse veel elektroonilistest õppematerjalidest, regulatsiooni võimalustest, rahastamisprintsiipidest ja publitseerimisest ning oma digikogusid ja -arhiive tutvustavad Eesti rahvusarhiiv, Tallinna ülikooli akadeemiline raamatukogu, Tallinna tehnikaülikooli raamatukogu, Eesti kirjandusmuuseum ja Eesti rahvusraamatukogu. Väliskogemusi jagavad välisesinejad. Loengud on avalikud, lisainfo: www.utlib.ee/openaccess. Nädalat toetab teadus- ja innovatsioonipoliitika seire program. Pikemat artiklit avatud juurdepääsu põhimõtetest ning arengutest Eestis ja mujal maailmas loe novembri UT-st.

TÜ kosmoseteadlaste koostöö Logicaga

Septembri keskel allkirjastasid Tartu ülikooli teadusprorektor Kristjan Haller ja tarkvarafirma Logica Eesti juht Toomas Saarsen koostöömemorandumi, mille kohaselt hakatakse ühiselt välja töötama Eesti tudengisatelliidi missioonijuhtimistarkvara.

TÜ doktorandi ja ESTCube-1 tudengisatelliidi projektijuhi Silver Lätti sõnul on TÜ tudengid hariduslikesse kosmoseprogrammidesse panustanud juba üle kolme aasta. «Otsime pidevalt uusi võimalusi, kuidas tihendada koostööd edukate Eesti ettevõtetega ning toetada nende ekspordipotentsiaali. ESTCube'i meeskonna üliõpilased saavad Logica tippspetsialistide juhendamisel hindamatu kogemuse kosmosetarkvara planeerimises ja missioonijuhtimises.»

Logica kosmoseprojekti juht Andreas Sisask ütles, et koostöömõte sündis veebruaris, kui ettevõte TÜ tudengite tööst kuulis. «Meie oleme Eestis ainsad, kes selle valdkonnaga tegelevad ja Tartu ülikool on ainus, kes tahab siin kosmosesse satelliiti saata,» seletas Sisask ja lisas, et kogu tegemisrõõm jääb tublidele üliõpilastele, Logica pakub omalt poolt juhendamist ja asjakohaseid teadmisi.

Tartu ülikooli koordineeritav Eesti tudengisatelliidi programm koondab Eesti ülikoolide tudengeid, kes arendavad erialaseid

Toomas Saarsen ja Kristjan Haller.

Foto: Renee Altrov

oskusi füüsikas, arvutitehnikas ja inseneriteadustes kosmoseprojektide kaudu. Projektis teevad kaasa veel lätlased, sakslased ja soomlased.

Kaks aastat projektiga tegelenud 3. aasta füüsikatudeng Jaan Viru rääkis, et projekti põhieesmärk on satelliit kosmoses tööle saada. Sel juhul plaanitakse sellega Eestist pilte teha, katsetada esimesena maailmas elektrilist päikesetuulepurje-liikumist ning tegeleda Maa lähedase kosmoseprügiga.

Füüsikadoktorant Mihkel Pajusalu täiendas, et esimene töötav prototüüp peaks valmima juba oktoobri lõpus. Plaan on satelliit viia Maa orbiidile 2012. aasta lõpus.

Ühiskonnateaduste nädal

Eesti sotsiaalteaduste üliõpilaste liit korraldab 10.–14. oktoobrini Tartus ühiskonnateaduste nädala. Seminaride, diskussioonide ja koolituste käigus võetakse luubi alla küsimus, kuidas Eesti riik peaks edasi arenema. Loosungi «Kuhu suundud, ühiskond?» all arutletakse hariduse, meedia, kultuuri, Lähis-Ida, õiguse ja brändide teemadel ning esinema on kutsutud oma ala professionaalid.

Ühiskonnateaduste nädala peaüritus on 11. oktoobril ülikooli aulas toimuv kõrgharidusdebatt. Seal astuvad oma argumentidega väitlusesse minister Jaak Aaviksoo, TÜ prorektor Martin Hallik, üliõpilaste seisukoha toob välja Eesti noorim doktor Margus Niitsoo ning rahalist poolt selgitab riigikogulane Urmas Klaas.

Korraldajate sõnul on seni meedias palju diskuteeritud muutuste üle, mida toob endaga kaasa kõrgharidusreform, kuid kõrvale on jäetud muudatuste rahaline pool nii ülikooli kui ka tudengite jaoks.

Diskussioonil küsitaksegi, kui tasuta on tasuta kõrgharidus, mis oli viimaste valimiste üks peamiseid lubadusi.

Sarja sihtrühm on sotsiaalteadusi õppivad üliõpilased. Ühiskonnateaduste nädala ajakava on aadressil https://www.facebook.com/yhiskond.

Usuteaduskond tähistab juubelit

Tartu ülikooli usuteaduskond tähistab oma taasavamist 6.–8. oktoobrini toimuva ürituste sarjaga.

Ülikooli asutamisest saadik teelooge ja vaimulikke koolitanud teaduskond pidi nõukogude perioodil tegevuse katkestama ning sai 1991. aastal uuesti keskenduda teoloogiale ning religiooniuuringutele.

Avalöök juubelile antakse 6. oktoobril näituse avamisega TÜ raamatukogu teisel korrusel. Järgmisel päeval peetakse Tartu Jaani kirikus tänujumalateenistus ning avatakse mälestustahvel Jakobi 1 asuva endise TÜ kiriku seinal.

Juubelisündmuste teadusliku poole fookus sätitakse paika 7. oktoobril ülikooli aulas peetava seminari «Tänapäeva Euroopa. Religioon?» käigus.

Professor Anne Kulli ettekanne küsib, mida võiks saavutada teoloogia ja religiooniuuringute abil sekulaarses ühiskonnas.

Kuna Euroopat peetakse kõige vähem religioosseks piirkonnaks maailmas, siis doktor Lea Altnurme ettekanne uurib, kas tegemist on tõesti religiooni vähenemise või hoopis selle muutumisega.

Doktor Ringo Ringvee kõneleb religiooni teisenenud rollist Euroopas viimase 20 aasta vältel ja magister Alar Kilp käsitleb ajaloo vältel muutunud kristluse tahke ning ühiskondlikke religioone Euroopa ajaloos.

Seminarile järgnevas diskussioonis, mida juhatab Lauri Hussar, osalevad usuteaduskonna õppejõud ja vilistlased.

Aastapäevaüritused tipnevad 8. oktoobril, mil Raadi kalmistul taasavatakse 19. sajandil elanud ja Tartu ülikoolis teoloogia professorina tegutsenud Theodosius Harnacki hauakivi.

Osavõtt teaduskonna juubelisündmustest on tasuline, lisainfo usuteaduskonna koduleheküljel.

Värskelt renoveeritud vana keemiahoone ehk uue nimega Philosophicumi linti lõikavad AS-i Oma Ehitaja juhatuse liige Kaido Fridolin, filosoofiateaduskonna dekaan Valter Lang, rektor Alar Karis ja linnapea Urmas Kruuse. «Nii häid töötingimusi kui nüüd, pole filoloogidel, filosoofidel, semiootikutel ja arheoloogidel kunagi varem olnud ning kõigiti rahul peaksid olema ka üliõpilased,» ütles dekaan Valter Lang.

Foto: Andres Tennus

OTSID KOHTA?
KUS KORRALDADA REBASTE RISTIMIST, KURSUSEÕHTUT VÕI SÜNNIPÄEVAPIDU

TULE TARTU ÜLIÕPILASMAJJA!

PEOSAAL (kuni 100 inimest) üliõpilasürituste korraldamiseks
BAARIRUUM (kuni 35 inimest) kursuseõhtute, sünnipäevade korraldamiseks
TREENINGSAAL (165 m²) tantsutreeningute, aeroobika- ja võimlemistundide läbiviimiseks
KONVERENTSISAAL (kuni 35 inimest)

Lisainfo: Tartu Üliõpilasmaja, Kalevi 24
www.tym.ee, tym@ut.ee
tel 7 302 400

Talveakadeemia konkurss ootab osalejaid

Talveakadeemia ootab juba kümnendat aastat kõikide Eesti kõrgkoolide üliõpilaste artikleid, kus säästva arengu mõiste oleks seotud eri teadusaladega. Sel aastal on põhirõhk jätkusuutlikkusel – eriti teretulnud on tööd, mille teema ja tulemused oleksid seotud samaväärse või parema elukvaliteedi säilitamisega järgnevatele põlvedele.

Ka sel aastal hinnatakse konkursile saabuvaid töid kahel tasemel: bakalaureuse ja magistrantuuri üliõpilaste ning magistrantuuri lõpetanud tudengite ja doktorantide artiklid. Artiklite saatmise lõpptähtaeg on käesoleva aasta 31. oktoober. Täpsem info vormistusnõuete ja konkursi kohta on kirjas veebilehel www.talveakadeemia.ee.

Kõik artiklite esitajad saavad kingituseks kogumikus, kus saadetud tööd ära trükitakse ning neile broneeritakse koht 2012. aasta Talveakadeemia konverentsil. Parimate artiklite autorid saavad konverentsil oma töid tutvustada ning mõlema astme kolmele parimale kirjutajale on välja pandud rahaline stipendium.

Naiskoor õhkas Jakobi järele. TÜ akadeemilisel naiskooril avanes selle hooaja alguses erakordne võimalus anda kontsertetendused Tallinnas NO99 Põhuteatris ja Tartus teatrifestivalil Draama TÜ kirikus. «Jakob, oh Jakob» räägib muusika ja lauljate tekstide kaudu naiseksolemisest: on lugusid armastusest, neiuks sirgumisest, lapse saamisest, lapse hällitamisest, kuid teisalt valatakse kibedaid pisaraid leinas ja armastuse luhtumise pärast. Foto: Kärt Ülper

Herman Walteri mälestusesemed jõudsid ülikooli

19. septembril andsid Vene polaaruurija ja Guinnessi rekordiomanik dr Dmitri Shparo (fotol)ning Eesti suursaadik Venemaal Simmu Tiik Tartu ülikoolile üle polaaruurija ja TÜ vilistlase Herman Walteri ümbermatmisega seotud esemed ja Siberist kaasatoodud kivimid.

Tsaari-Venemaa polaaruurija Eduard von Tolli meeskonnas olematut Sannikovi maad otsinud arst Herman Walter suri 1901. aastal ekspeditsioonil Venemaa Arktikas Uus-Siberis. Tänavu juuli lõpus sõitis Jakuutiasse eestlastest, venelastest ja Walteri järeltulijatest koosnev rühm eesmärgiga matta Walteri säilmed Kotelnõi saarel ümber kindlasse hauda. Esimesena suuskadel Beringi väina ületanud dr Dmitri Shparo tutvustas ka

Foto: Andres Tennus

suvise ekspeditsiooni tagamaid.

Walteri säilmete ümbermatmise põhjuseks oli lagunenud haud, mille üle-eelmisel suvel Kotelnõi saarel avastas Vene polaarentusiastide ekspeditsioon.

Arstitudengid võitlesid välja põhjuse kodumaale jääda

MULLU DETSEMBRIS SAI EESTI ARSTITEADUSÜLIÕPILASTE SELTS ÜSNA AINULAADSE VÕIDU: PÄRAST KUUT AASTAT SAAVUTAS ÜHING EESTI PÕHISEADUSE MUUDATUSE, MILLE TULEMUSEL SAAVAD TUDENGID ÕIGUSE TÖÖTADA ABIARSTINA.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Seltsi president ja TÜ arstiteaduse viienda kursuse tudeng Helen Lempu ütles, et see on Eesti meditsiinile oluline samm. «Varem oli meil õigus pärast kolmandat kursust kuni kuuenda kursuse lõpuni haiglas vaid abiõena töötada, aga me õpime arstiks ja alles nüüd on meil võimalus arstitöös ka kogemusi saada,» rääkis ta.

Abiarst on vähemalt neljanda kursuse lõpetanud arstitudeng, kes töötab haiglas või perearstikeskuses sama eriala professionaalse arsti juhendamise all. Kui abiõde toimetab meditsiiniõena: annab rohtu, teeb süsti ja täidab arsti käske, siis abiarsti vastutusala on märksa suurem ning ta on põhimõtteliselt asendusarst, kelle käest ka kogemustega õed vajadusel nõu küsivad.

Arstiteaduskonna viienda kursuse üliõpilane Ivika Palu on üks neist tudengitest, kes kasutas sel suvel esimest võimalust Eestis abiarstina töötada. Kuressaare perearstikeskuses töötanud Palu leiab uue süsteemi toetusteks palju kiitust.

«Sellest kogemusest ei õpi ainult tudengid, vaid ka arstid. Nende praktikapagas ning meie uued teadmised on kihvt sümbioos, kasulik mõlemale poolele ja ka patsientidele – neile on meil töötavate arstidega võrreldes rohkem aega seletada, kas või näiteks seda, mida mingi haigus tähendab,» seletas Palu.

Mõlema neiu sõnul ei ole kooliajal võimalust väga palju praktilist tööd teha, kuigi teoreetiline pool on TÜ-s väga tugev. Kuue ülikooliaasta jooksul koguneb õppekavas praktikat kokku vaid poole aasta jagu ja seegi on pigem vaatlemine kui nn päristöö tegemine.

Noori arste oodatakse paljudes kohtades appi, seda eriti maapiirkondadesse ja suvekuudel. Palu kinnitas, et tegelikult on abikäsi vaja aastaringselt, kuid õppivatel tudengitel jagub selleks aega eelkõige suvel või tsükliõppe vabadel nädalatel. «Perearstikeskustesse, kus sul on üks juhendaja, kellega töötada, on tõesti võimalik ka nädalaks-paariks minna, haiglates oleks selleks ilmselt rohkem aega vaja.»

Helen Lempu toonitas, et seadusemuudatus annab noortele arstidele võimaluse ja motivatsiooni Eestisse jääda ning kodumaal töötades kogemusi saada.

«Kahjuks oleme viimastel aastatel oma arste kergelt välismaale minema lasknud ja üleriigilisi süsteeme siinse jätkusuutlikkuse jaoks varem polnudki,» ütles Lempu ja lisas, et 19. oktoobril toimuval abiarstide seminaril peaks tudengite ja tööandjate koostöös selguma põhilised asjad, mida järgmiseks aastaks kodumaises abiarstide süsteemis täiustada.

Rohkem infot abiarstide kohta leiab Eesti arstiteadusüliõpilaste seltsi kodulehelt www.eays.ee ja seltsi oktoobrikuu ajakirjast Curare. Ⓤ

Tartu sügispäevad saabuvad koos teadusega

Ülikooli kultuuriklubi

Tänavu toimub sügisene vaimupuhkus tudengitele ja tartlastele 17.–23. oktoobrini. Kui varasematel aastatel on festival kutsunud tudengeid sportima, leidma kunsti, väärtustama sõpru ja vaatama endasse, siis nüüd viiakse tudengid teaduse salapärasesse maailma.

Teaduseta ajaksime siiamaani üksteist kaigastega taga. Teadus on teinud võimalikuks küllaltki mugava elu – näiteks lennukiga reisimise, ka ei pea maitsva kõhutäie saamiseks enam tunde leemureid jahtima ja mis kõige parem, kogu elu on meiega alati kaasas nutitelefonis ja Facebookis.

Teaduse arenguga sammupidamine nõuab pidevat süvenemist, mis omakorda on ajamahukas. Aga ainult sellest ei piisa, keerukates muutustes orienteerumiseks peab olema asjatundja või vähemalt omama asjatundjast sõpra. Kahjuks ei ole igaühe sõprusringkonnas inimest, kes abivajaja kaasa haaraks, kui on oht startivast teadusraketist maha jääda. Samas midagi tuleb teha, et vältida muutumist millekski sama iganenuks kui analoog-televisioon.

Nii antaksegi sel sügisel teadlastele võimalus jagada oma tarkust ning huvilised saavad ammutada endasse nii palju teadust, et tehisintellektidel tuleb jälle maailmavallutamine edasi lükata.

Tartu sügispäevade programmis on välja kujunenud rida traditsioonilisi üritusi, mis ootavad osalejaid, nagu «Mälukas», loengusari «Akadeemiline pikapäevarühm», sügisaeroobika, «Tudengifilm», «Tudengibänd» ja «Tudengiseiklus». Täiesti uute üritustena on festivali kavas «Tudengileiutis» ja teadustripp «Paljastame teaduse saladused!».

MEESKONDLIK TEADUSTRIPP

Teadustripp: «Paljastame teaduse saladused!» on interaktiivne meeskonna võistlus, mis tutvustab osalejatele teaduse eri valdkondi ning annab võimaluse lahendada teaduslikke ülesandeid. «Loome seose tõsiteaduse ja igapäevaelu vahel. Näitame, et teadus, mida tehakse suletud uste taga, ei jää sinna ning see mõjutab meie kõigi elu,» selgitas teadustripi korraldaja Kadri Sulg. Tema sõnul on eesmärk tutvustada osalejatele inimesi, kes tegelevad Tartus teadusega ja anda aimu peamistest siinsetest uurimissuundadest.

Teadustripp «Paljastame teaduse saladused» toimub 22. oktoobril kell 14. Kokku läbivad võistlejad umbes viis punkti, kus neile tutvustatakse mõne kindla teadlase uurimust ning samas tuleb lahendada ka ülesanne.

TUDENGILEIUTIS OOTAB HULLE IDEID

Kolmapäeval, 19. oktoobril kell 16 toimub Tasku keskuse aatriumis ettevõtmine nimega «Tudengileiutis», mis annab nutikatele tudengitele võimaluse oma kodus nikerdatud leiutisi laiemale avalikkusele näidata. «Eesmärk on, et tudengid teostaksid oma vahvad ideed, sest sageli jäävad need vaid mõttetasandile ja lepitakse olukorraga, mis ei ole meelepärane, kuigi elu saaks enda ümber parandada või lihtsustada,» ütles korraldaja Katre Kipper. Ta selgitas, et ürituse idee sai alguse teadusaasta innustusel ning lisas naerdes: «Kes teab, kes võib su leiutist näha! Äkki ootab mõnda kodus nikerdatud asja ees suur tulevik.»

Tudengileiutise üritusest osavõtja Madis Vasser nokitseb vajaduspõhiselt, näiteks on tal kodus enda meisterdatud puidust lauajalgpall ja õllepurkidest soojapuhur. «Meie tubli ja töökas tiim tuleb «Tudengileiutisel» välja muusikariistaga, mis oma välimuselt sarnaneb nii kitarri kui ka harjavarrega, kuid funktsionaalsuse poolest on selle sisse surutud päris mitu eri pilli,» kirjeldas leiutaja meistriteost. Vasseri kinnitusel on leiutise hind kosmiliselt madal ja trumbiks lihtsus.

«Tudengileiutis» kutsub üliõpilasi üles leiutama ja mõtlema innovaatiliselt kõige laiemas mõttes. Nimelt ei ole eesmärk, et meeskond tuleks välja uue elektronkiirendi mehhanismiga, mis iseenesest oleks suurepärane, vaid alustada võib igapäevasematest asjadest. Näiteks leida lahendus olukorrale, et pelmeene praadides ei pritsiks õli riietele.

Puhka vaim välja!
Lisainfo: www.studentdays.ee

Dominique Unruh ajatust turvalisusest

19. oktoobril kell 16.15 peab Tartu ülikooli andmeturbe professor Unruh ülikooli aulas inauguratsiooniloengu teemal «Ajatu turvalisus».

Krüptograafia on suurepärane lahendus töödeldavate isikuandmete kaitsmiseks. Siiski on krüptograafiaprotokollid vaid nii turvalised, nagu seda on nende aluseks olevad krüpteerimisskeemid. Praegu kasutatavad protokollid ei pruugi tulevikus tagada piisavat kaitset. Nii võib ründaja, kes leiab võimaluse salvestada töödeldavaid andmeid sisaldavad sõnumid, hiljem, kui osutub võimalikuks vastava krüpteerimisskeemi lahtimurdmine, saada andmetele juurdepääsu. Kõrge konfidentsiaalsusastmega andmete puhul (näiteks haiguslood) kujutab see endast lubamatut riski.

Lahenduse ülalviidatud probleemile pakub krüpteerimisprotokoll, mida tuntakse nime all «ajatu turvalisus». Ajatut turvalisust pakkuv protokoll tagab, et seda kasutades jäävad edastatud andmed kaitstuks ka tulevikus – isegi siis, kui õnnestub lahti murda kõik selle aluseks olevad krüpteerimisskeemid. Traditsioonilisi krüptograafiavõtteid kasutades on ajatut turvalisust võimalik pakkuda vaid erandjuhtudel.

Inauguratsiooniloengus räägib professor Unruh sellest, kuidas kvantkrüptograafia abil, st krüptograafiaprotokollides kvantmehhaanika seadusi rakendades, saab ajatu turvalisuse tagada mitmesuguste operatsioonide puhul.

Professor Dominique Unruh omandas doktorikraadi *summa cum laude* Karlsruhe ülikooli informaatikaosakonnas 2006. aastal. 2006–2008 töötas ta järeldoktorantuuris Saarlandi ülikoolis, kus seejärel juhtis 2008–2011 juuniorjuhina uurimisrühma tippklastris Multimodal Computing and Interaction. 2011. aasta märtsis valiti ta Tartu ülikooli arvutiteaduse instituudi andmeturbe professoriks.

Tema uurimisteemad on krüptograafia alused, krüptograafiaprotokollide turvalisuse kontrollimise meetodid ning kvantkrüptograafia.

Professor Unruhi inauguratsiooniloeng on selles sarjas järjekorras kolmeteistkümnes.

Unruhi professuuri TÜs toetab Euroopa Sotsiaalfond DoRa programmi tegevuse 2 raames. UT

Tudeng rahvusvahelises õppes ja teaduses

Kadri Pill
TÜ füsioteraapia õppetooli juhataja

Foto: Andres Tennus

Kolm aastat tagasi käivitus Euroopas uus haridusprogramm Nordplus, mille eesmärk on edendada ja tugevdada koostööd Põhja- ja Baltimaade vahel nii kooli-, kõrg-, kui ka täiskasvanuhariduses. Juhendajana võin öelda, et sellelaadsed projektid on väga olulised mitte ainult üliõpilastele ning juhendajatele, vaid ka õppetoolile ja ülikoolile tervikuna. See projekt on üks meetod, kuidas täita ülikooli üht eesmärki olla rahvusvaheline nii õppe- kui ka teadustöös.

2009. aastal käivitus projekt «Joint Physiotherapy Education in Bachelor Thesis», kus üliõpilaste üleanne oli rahvusvahelise koostöö raames koostada bakalaureusetöö, mida oleks võimalik kasutada füsioteraapia eriala praktilise töö edendamiseks. Koos bakalaureuseõppe üliõpilastega osalesid ka õppejõud ning kliinilise praktika juhendajad. Viimased olid ka tudengite juhendajad. Kokku osales 16 üliõpilast ning 14 kõrgkooli õppejõudu ja kliinilise keskkonna esindajat. Peale Eesti osalesid projektis ka Island, Läti, Leedu, Norra, Rootsi, Soome ja Taani.

Üliõpilastele annab sellises projektis osalemine rahvusvahelise koostöö kogemuse, soodustab keelelist arengut, kultuurilist avardumist ning pakub innovaatilisi ideid ja meetodeid, kuidas kirjutada bakalaureusetöid. Juhendajatele pakub see samuti rahvusvahelises meeskonnas töötamise kogemus, õpetab ideede ja mõtete (sh metoodika) jagamist, mida kasutada nii juhendamis- kui ka õppeprotsessis. Kliinilise praktika juhendajad saavad bakalaureusetöö juhendamise ja rahvusvahelise koostöö kogemuse ning valmivate bakalaureusetööde näol oma igapäevatööd metoodiliselt mitmekesistada.

Tartu ülikoolist osalenud Liina Toompuu ja Mari-Liis Kesküla, kes projekti tulemusel kaitsesid ka tänavu kevadel oma bakalaureusetöid, on osalust rahvusvahelises õppes ja bakalaureuse tasemel teaduse nuusutamist meenutanud hea sõnaga. Näiteks osutus TÜ tudengite silmis suurimaks plussiks see, et teiste riikide üliõpilaste ja õppejõududega suhtlemise kaudu tekkis palju uusi ideid. Üliõpilastele meeldis ka võimalus tutvuda eri riikide füsioteraapia õppekavade ja õppimisvõimalustega.

Ainukese miinusena tooksin välja selle, et eri riikides on bakalaureusetöödel eri kriteeriumid. Näiteks TÜ füsioteraapia erialal kujutab bakalaureusetöö endast üldjuhul teaduskirjandusel põhinevat probleemistiku süstemaatilist ülevaadet, Riia Stradinsi ülikooli üliõpilastele on rangelt kehtestatud eksperimendi tegemise nõue. Norras ja Taanis seevastu võib bakalaureusetöö koostada ja kaitsta rohkem kui üks inimene (kas paaris või rühmas). Sellised asjaolud tegid juhendamise kohati keeruliseks, kuid kõik koostööpartnerid üritasid olla paindlikud.

Kokkuvõttes on mul rõõm tõdeda, et projekt osutus jätkusuutikuks ning kaks uut füsioteraapia õppetooli üliõpilast osalevad juba uues programmi Nordplus projektis, mis alustas oma tegevust 2011. aasta kevadel.

Nordplusi kõrghariduse allprogrammi koordineerib CIMO (The Centre for International Mobility) Soomes. Ⓤ

Uku-Laur Tali Taipeis 22. IBO lõputseremoonial hetk enne teadasaamist, et ta on maailma 52. noorbioloog.

Foto: Sulev Kuuse

Noort teadusehuvilist teadlase amet ei ahvatle

EESTIS JA VÄLISMAAL LOODUSTEADUSE OLÜMPIAADIDEL KÕRGETELE KOHTADELE JÕUDNUD NING JUBA PÕHIKOOLIS ESIMESE TÕSISEMA UURIMUSTÖÖ KOOSTANUD NÜÜDNE ARSTITEADUSKONNA ESMAKURSUSLANE UKU-LAUR TALI VÄGA ENTUSIASTLIKULT TEADLASE KARJÄÄRI EI KAALU.

Sigrid Sõerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Uku-Laur on teadusmaailmaga kokku puutunud juba põhikooli algusest, mil bioloogiaõpetaja avastas, et poiss on loodusteaduslikes ainetes tugev ning saatis ta olümpiaadile. Kuna esimesed tulemused ei olnud kehvad, tekkis ka noormehes endas hasart esineda järgmistel aastatel sama hästi ning pareminigi.

8. klassis koostas ta oma esimese tõsisema uurimustöö – uuris, millise sööda peale on ööliblikad kõige maiamad, ehitas ise püüniseid ja tegi järeldusi. Selle eest pälvis ta Eesti õpilaste teadustööde konkursil esimese preemia põhikooli arvestuses. «Ise ma sellest tööst väga ei pea, oli selline esmakordne uurimustöö tegemine,» meenutab Uku-Laur. Kooli kõrvalt käis ta ka zooloogiaringis.

PEAB END ISEÕPPIJAKS

Gümnasistina uuris Uku-Laur kahe aasta jooksul energiavõsa, täpsemalt seda, millised pajukloonid oleksid energiavõsa kasvatamiseks parimad.

Projekt tõi teadustööde konkursilt kolmanda koha ning septembri lõpus osales ta sellega ka Helsingis Euroopa Liidu noorte teadlaste konkursil. Peale bioloogia on noormees käinud eakaaslastega mõõtu võtmas ka matemaatika, keemia, füüsika ja geograafia olümpiaadidel.

Uku-Laur tunnustab oma uurimustööde juhendajaid, EMÜ ökofüsioloogi Katrin Heinsood ja TÜ zooloogia professorit Toomas Tammarut. Ja eelkõige selle eest, et nad lasksid tal palju ise õppida ja uurida ega sundinud midagi peale. Uku-Laur peabki end pigem iseõppijaks, seetõttu ei passinud talle ka TÜ teaduskooli kursused tähtaegade ja muude kohustuslike elementidega.

SUHTELISELT LAISK

Samas peab noormees end ka suhteliselt laisaks ja usub, et Hugo Treffneri gümnaasiumi õpetajad iseloomustaksid teda koolikohustuste täitmisel just nii. «Bioloogia tunnis lugesin tavaliselt oma edasijõudnute õpikut või mõnd muud raamatut.» Kooliõde Marili Zimmermanni sõnul olid üle kooli tuntud jutud, kuidas Uku bioloogia tunnis norskas. «Aga temale nii iseloomulikku laiskust võib nimetada eeskujulikuks.»

Uku-Laur möönab, et gümnaasiumi lõppedes oleks olnud loogiline õppida edasi mõnd loodusteaduslikku eriala. «Aga ma kartsin seda, et esimesed aastad näiteks bioloogias oleksid olnud kordamised, nii tuttavad ja igavad, et ma läheks jälle laisaks kätte. Ma tahtsin midagi, mis mind motiveeriks.»

Nõnda saigi valitud arstiteadus, mis osalt haakub seni õpituga, ent pakub ka lisaväärtust. «Igav töö ja õppimine talle ei istu, tal on tõesti vaja motiveeringut. Olgu selleks siis tasu, hinne «A» kodutöös või tasuta toit,» iseloomustab Marili sõpra.

Uku-Lauri huvitavad uued teadmised ja ülesanded ja nii on ta sattunud tegelema orienteerumise, rahvatantsu, veepalli, saalihoki ja mälumänguga. Oma aega püüab ta kõige selle vahel jagada, sest loobuda neist ei tahaks – jätkama motiveerib meelepärane seltskond. «Uku jõuab kõikjale, mõnel korral teeb ta lisaks koolile veel kolm trenni päevas,» märgib Marili.

Just siinsed harrastused oli ka üks põhjus, miks noormees otsustas jääda Eestisse ja astuda Tartu ülikooli. «Tartu keskkond on muutunud selliseks, et siit oleks kahju lahkuda, aga kogemuste saamiseks peab kindlasti vahetusüliõpilasena kuskil ära käima.»

Enese edukas jagamine nõnda paljude tegevuste vahel on võimalik vaid andekal inimesel, kes haarab uusi teadmisi lennult. Ka noormees ise nendib, et enamasti saab ta uutest asjadest kohe aru ega pea kulutama aega süvenemisele.

Oleks aega veelgi, loeks ta rohkem, sest lugemine meeldib talle kangesti.

«Ma arvan, et need algteadmised, mis olid põhikooli ajaks olemas ja mille arvelt ma õpetajale silma jäin, tulenesid sellest, et ma noorena hästi agaralt lugesin. Mäletan selgelt, kuidas ma väiksena võtsin raamaturiiulist suvalisi entsüklopeediaid ja lugesin üha uuesti läbi. Õnneks on ka mälu hea,» arutleb Uku-Laur.

KIRGLIK ORIENTEERUJA

Praegu loeb ta küll peamiselt erialast kirjandust, ent kui vähegi aega, haarab kätte mõne valdkondadeüleseid teemasid käsitleva populaarteadusliku teose, näiteks tuntud arengubioloogi Bruce Liptoni «Uskumused ja bioloogia».

Uku-Lauril on olemas ilmselgelt head eeldused alustada teadlaskarjääri, ka ta ise usub, et saaks selles vallas üsna edukalt hakkama. Olles aga teadlase elukutset kõrvalt nii palju näinud, ei paelu see teda.

«Töömaht, mis ei ole otse seotud teaduse tegemisega, on suur. Selline mulje on jäänud kõrvalt,» selgitab noormees. «Kogu bürokraatia teaduse taga tundub nii väsitav ja tüütu.» Uku-Lauri huvitaks lihtsalt eksperimentide korraldamine, tulemuste uurimine ja järelduste tegemine. Samas hindab ta kõrgelt seniseid tutvusi ja kontakte teadlastega.

Hoopis kirglikumalt suhtub noormees orienteerumisse. «See on absoluutne lemmiktegevus!» Uku-Lauril on raske selgitada, mis teda orienteerumises paelub, aga ju on selleks kombinatsioon füüsilisest ja vaimsest pingutusest ning võimalus läbida iga kord uusi radu. Samuti orienteerumishuviline Marili on sama meelt: «Ukut tõmbab mets. Lisaks võsas ragistamisele ja soos müttamisele ka see, et orienteerumine on iga kord erinev: uus mets, uus rada, uued sood.»

Ja arstiõpe tundub Uku-Laurile siiani olevat õige valik. «Ei ole väga igav ja sunnib pingutama,» selgitab ta. ⓤ

PAREMAD SAAVUTUSED

- 2007 – IJSO (rahvusvaheline noorte teadusolümpiaad) loodusteadustes hõbe (8. klass);
- 2009 – EUSO (Euroopa Liidu teadusolümpiaad) võistkondlik kuldmedal loodusteadustes (9. klass.);
- 2009 – 20. IBO (rahvusvaheline bioloogiaolümpiaad) Tsukuba, Jaapan, pronksmedal (10. klass);
- 2011 – 22. IBO (rahvusvaheline bioloogiaolümpiaad) Taipei, Taiwan, hõbemedal (12. klass).

Sulev Kuuse
bioloogiaolümpiaadi Eesti žürii esimees

Uku-Laur, tuttavamatele enamjaolt lihtsalt Uku, on bioloogiaolümpiaadidel osalenud juba alates põhikoolist. Aga et osata tänapäeval hästi bioloogiat, peavad olema head teadmised nii matemaatikas, füüsikas kui ka keemias.

Et Uku on tulnud n-ö õppimiskallakuga koolist (Hugo Treffneri gümnaasiumist), siis on õpetajad temaga koos teinud ära suure töö. Kuid kui sul endal pole huvi ega tahtmist, siis ei saa keegi sind teadmiste juurde ju viia. Seega, Uku on olnud oma õpingutes väga sihipärane.

Tihti on ta valinud selle, mis endale huvi pakub ja jätnud bioloogia kõrval ehk mõne muu asja natukene unarusse. Siin on aga Uku-Lauri välja aidanud hea loogika ning sünteesivõime.

Kindlasti pole Uku sihikindel tuupur – seda on temaga juttu ajades kohe tunda.

Sa võid temaga rääkida paljudest huvitavatest probleemidest ja oled end mitmel korral tabanud mõtlemast, et vaat kui huvitav vaatenurk tal on. Sellele aitab loomulikult kaasa Uku seltskondlikkus ning tema mitmed huvid (rahvatants ja orienteerumine ja matkamine), aga ka see, et ta mõlemad vanemad on bioloogia-geograafiateaduskonna lõpetanud.

Kui inimene suudab tegeleda mitme alaga ning olla ümbritsevast huvitatud, on temaga alati põnev.

Eesmärkide püstitamisel on tal tahtmist küllaga. Nii ütles Uku 10. klassi õpilasena pärast Jaapani rahvusvahelist olümpiaadi, et pühendab 11. klassi õppimisele ning tuleb uuesti 12. klassis olümpiaadile. 12. klassi õpilasena suutis ta saada endale kindla koha Eesti olümpiaadivõistkonnas ning Taiwanilt tuli temalt käesoleval aastal ka parim tulemus.

Mulle meeldib Uku juures see, et ta pole väljas vaid üksnes enda eest. Kui olukord nõuab, on ta alati valmis aitama. Seda näiteks nii siis, kui me 2009. aastal koos läbi vihma ja tormituule Fuji mäe tippu rühkisime, kui ka möödunud suvel, kui me Taiwanil autoga orienteerusime ja matkasime (tema kaardilugejana ja mina roolis).

Ukul on veel pikk tee minna, kuid kõik eeldused «kuhugi jõuda» on temas olemas.

Tõusvate, puidust pingiridadega peahoone auditoorium nr 232. Foto: Andres Tennus

Peahoone auditooriumid jäävad endiselt õpihimulistele

KUIGI AKADEEMILISI ÜKSUSI KOLIB ÜLIKOOLI PEAHOONEST ÜHA ENAM VÄLJA NING NENDE ASEMELE TULEB AMETNIKKE, JÄÄB ÕPPETÖÖ TARBEKS ALLES PEAHOONE 11 AUDITOORIUMI.

Sigrid Sõerunurk
sigrid.soerunurk@ut.ee

Peahoonest on juba ära kolinud mõned filosoofiateaduskonna üksused ning sama seisab ees ajakirjanduse ja kommunikatsiooniinstituudil, kui valmib sotsiaalteaduskonna hoone Toomemäel. Asemele kolivad mõned tugistruktuuri üksused, nagu õppeosakond, elukestva õppe keskus ja kantselei. Kantsleri sõnul ei soovi ülikooli juhtkond, et õppetöö osakaal peahoones väheneks, kuid üha keerukam on leida sealsetele auditooriumitele kasutajaid. Praegu on need peamiselt usuteaduskonna ning filosoofiateaduskonna kasutuses.

Tänapäeva õppetöö seab ruumi funktsionaalsusele eeltingimusi, mida ei ole võimalik ajaloolistele ruumidele sageli kohaldada. Elukestva õppe keskuse juhataja Tiia Ristolainen nentis, et peahoone ruumid 128 ja 232 täiendusõppe kursustele kindlasti ei sobi, kuna neis ruumides saab vaid loenguid pidada. Täiendusõppes kasutatakse aga enamasti seminari vormi, mis tähendab, et toole-laudu peab saama ümber tõsta. Sageli läheb tarvis ka interaktiivset tahvlit.

Teine oluline tegur peahoone ruumide kasutamisel on asjaolu, et nende eest tuleb maksta. «Iga ruumi eest on vaja ülikoolis kanda kulud. See on tõsiasi, et auditoorium ei saa olla mitte kellegi oma. Peame püüdma leida majandamismudeli, mis nende ruumide kasutust motiveeriks,» selgitas Liinat.

Kantsler loodab, et peahoone auditooriume kasutavad edaspidi aktiivsemalt kesklinna piirkonnas paiknevad teaduskonnad (kehakultuuri-, sotsiaal-ja haridus-, filosoofia- ja usuteaduskond). Paari nädala eest toimunud valitsuse istungil lubasid dekaanid seda ka teha.

Kantsler Andres Liinat, kas ülikooli peahoones jäävad auditooriumid alles ning neis toimuvad ka edaspidi loengud-seminarid?
Pärast seda, kui oli selge, et filoloogid ning ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut kolivad ära, otsiti ruumidele pikka aega rakendust õppetöö tarvis. Kokku vabaneb 1300 ruutmeetrit pinda. Seepärast peeti akadeemiliste üksustega läbirääkimisi, kes tahaks saada nende uueks kasutajaks. Kõige tõsisemalt peeti läbirääkimisi haridusinstituudiga Salme tänavalt ärakolimiseks. Ratsionaalsetel kaalutlustel jäi see otsus tegemata, sest ruumi maht ei sobinud – nad tahtsid rohkem kui 1300 ruutmeetrit ning teiseks ei sobinud ka ruumide asend ja funktsionaalsus. Haridusinstituudi ruumivajadus on tihti integreeritud: tähtsad on kabinettide ja auditooriumite vahelised ühendused. Lisaks veel nende päris suur täiendusõppe maht, mida peahoones oleks olnud keeruline teha. Paljudel akadeemilistel üksustel on perspektiivne ruumilahendus olemas, v.a ehk maateaduste ja ökoloogia instituudil, aga nende ruumivajadus on spetsiifiline ning loodus- ja tehnoloogiateaduskond on ka enda jaoks perspektiivsed liikumised läbi mõelnud.

Kui haridusteaduste instituudi peahoonesse kolimise võimalus ära langes ja ka teistele teaduskondadele peahoone ruumid ei sobinud, läksime edasi teise stsenaariumiga: säilitada peahoones õppetöö vähemalt praeguses mahus. On kindel soov, et õppetöö peahoones säiliks, mitte ei väheneks.

Alternatiiv on tugiüksuste koondamine peahoonesse kokku nii sisemise sünergia kui ka ruumide efektiivse kasutamise eesmärgil. Praegu paiknevad tugiüksused seitsmes eri kohas Tartu linnas, mida on selgelt liiga palju. Nii valmis kontseptsioon, et säilitada auditooriumid, aga õppejõudude kabinetid asendada tugi- ja haldustegevuse töötajate kabinettidega. Ühtegi auditooriumit see muudatus ei puuduta.

Seega uudised kahe ajaloolise auditooriumi (128 ja 232) sisustuse väljaviimisest oli infomüra?
Täielik infomüra. Meil oli ideetasandil kaalumisel see, et kui ülikool peab oluliseks auditooriumi sisu säilitamist, saab seda säilitada ka mujal, mitte konkreetses kohas. Seetõttu küsisime ülikooli ajaloo muuseumi käest ideid, kuidas nendega ümber käia. Ilma kooskõlastuseta ei teinud me ühtegi otsust.

Tegemist on ajalooliste auditooriumitega, aga need on ehitatud 150 aastat tagasi. Meie funktsionaalsed vajadused on aja jooksul muutunud ning auditooriumid peavad ka tehniliselt vastama teatud nõuetele, nii et peame kompromisse tegema.

Ventilatsiooni, kütte jms paigaldamine on vanadesse hoonetesse üldiselt keerukam. Emotsionaalsed argumendid on väga mõistetavad ja ülikoolil on vaja selline ajalooline väärtus säilitada, kuid kindlasti peame ka küsima, mis on ratsionaalsed kriteeriumid ehk millistest vahenditest see kinni makstakse.

Kuidas pareeriksite kriitikat, mis toob teravalt välja asjaolu, et akadeemilised üksused kolivad üha enam peahoonest välja ning ametnikud asemele?
Tugistruktuuri peahoonesse kolimisega muudame nende töötajate ruumikasutuse efektiivsemaks.

Kompaktsemalt koos olles saame palju efektiivsemalt ära kasutada nt nõupidamiste ruume,

tualette, kohvinurkasid, paljundusaparaate jms. Tehnilise töö maht peaks tulevikus vähenema ja see ühildamine on võimalik vaid siis, kui inimesed töötavad füüsiliselt lähestikku. Loodame ka sünergiale inimeste arvus, sest on võimalus teatud töökohti ühildada (TÜ-s on mõningane tendents tugitöötajate vähenemise suunas: aastal 2000 töötas TÜ-s 486 tugitöötajat, 2005–431 ja 2010–404 – toim).

Kõige lihtsam oleks ehitada büroohoone, kus oleks üks nõupidamiste ruum korruse peale, üks sekretär, paljundusaparaat ja tualett, aga peame arvestama, et meil on 20 ajaloolise kaitse all olevat maja, kuhu peame kõige efektiivsemal moel ära mahtuma. Peahoonesse kolimisega vabaneksid Küütri 2 ja Lossi 24. Kes ja kus peahoones täpselt istuma hakkab, ei ole veel lõplikult selge.

Peahoone keldriruumid on suures osas vabad. Kas on mõtteid, kuidas neid ära kasutada?
Me tahaks poolkeldri kasutusele võtta. Praegu on veel lahtine, kuidas täpselt, aga kõige lihtsam võimalus on mitte planeerida 1.–3. korrusele nõupidamiste ruume, vaid teha need keldrisse.

Ühe keldris asuva auditooriumi puhul on ka akadeemiliste üksuste huvi olemas. Erkki Ääremaa peab detailseid läbirääkimisi iga struktuuriüksuse juhiga, aga praegu on ka keldri edasine kasutus ebaselge. Lisaks on mõte remontida teisi ruume ja korvata muid vajadusi, näiteks ehitada peahoonesse lift, ilmselt postikantselei asemele, mis on selleks kõige parem koht. Samuti oleks mõttekas teha juba ka invatualetid. UT

Mari Pääsuke,
professor, kehakultuuriteaduskonna dekaan

Tunniplaani koostajatega arutades selgus, et kehakultuuriteaduskond vajab lisaks olemasolevatele auditooriumidele statsionaarses õppes loenguteks lisapinda (80–100 inimesele) vähesel määral, vaid 1–2 korda nädalas sõltuvalt semestrist. Näiteks on suurtes voorudes tehtava õppetöö tarvis renditud Näituse tänava õppehoones asuvat ringauditooriumit. Samas on vajadus väikeste õpperuumide järele, seminarideks 15–20 inimesele, suurem. Avatud ülikoolis (kaugõppes) on ka loenguteks lisaruumide kasutamise vajadus suurem (nädalavahetustel) ja peahoone auditooriume on selleks ka aeg-ajalt kasutatud, kuigi need on siiani olnud väga hõivatud. Seega näeme peahoone auditooriumide kasutamise võimalust eelkõige avatud ülikooli õppetöö kontekstis.

Jaan Kõrgesaar
haridusteaduste instituudi juhataja

Sotsiaal- ja haridusteaduskonna haridusteaduste instituudi toimkond vaagis tänavu 4.–10. juunil koos arhitekt Enriko Heinmaa ja kinnisvaraosakonna juhataja Erkki Ääremaaga võimalusi mahtuda peahoonesse. Paraku leidus peahoones ruumi vaid 35 töökohale vajaliku 60 asemel ning puudu jäi kuus 20-kohalist auditooriumi. Lisaks üldisele ruuminappusele oli peahoones vaat et võimatu kujundada 150–200 ruutmeetri suurust instituudi tuumikala üliõpilastele ja neid teenindavale töötajaskonnale käsiraamatukogu, mõne arvutikoha ja paljundusmasinaga. Haridusteaduste instituudis õpib üheksal programmil ligi 1500 üliõpilast, aastas täiendab end umbes 3000 pedagoogi ja koolijuhti.

Ideaaljuhul paikneb tänapäevane õpetajakoolitus haridusteadlastega koos funktsionaalsetes ruumides. Funktsionaalne õpikeskkond soodustab muu hulgas ajakohast tehnoloogiat rakendavat aktiivõpet. Haridusteaduste instituudi ruumiprobleemi reaalne lahendus sõltub sellest, mida *alma mater* suudab pakkuda. Ka olemasolev Salme tänava õppehoone ei mahuta kogu instituuti ning on tunnistatud kõrvalise asukoha tõttu perspektiivituks.

Foto: Andres Tennus

VELLO SALO: Tuleks lasta end elul küpsetada

SEL HOOAJAL TARTU ÜLIKOOLI VABADE KUNSTIDE PROFESSORIKS KUTSUTUD VELLO SALO PEAB OMA MISSIOONIKS AIDATA KAASA SELLELE, ET EESTLASED HAKKAKSID LAPSI ARMASTAMA.

Sven Paulus
sven.paulus@ut.ee

Milline oli Teie esimene reaktsioon, kui saabus kutse tulla TÜ-sse aastaks professoriks?
Ikka ehmatus, sest hakkan juba 86 saama. Mõtlesin, kas ma pean ikka vastu. Et tal selles eas midagi pakkuda on ja ta pole ilmaasjata tööd teinud – seda usub ilmselt iga professor. Aga üks õige õpetamine nõuab, et kuulajatega oleks side ja see on kõige raskem. Loengut valmis kirjutada pole raske, kui oled seda kaua aega harjutanud. Aga paarikümne õpilasega isiklikult tegeleda, et nad oskaks samast asjast kirjutada – see on juba suur töö.

See pole Teil esimene kord olla TÜ-s õppejõud. 1993-1994

olite samuti külalisprofessorina ametis.
Aga mitu aastat on sest mööda läinud? Toona oli huvitav, kui vana testamendi teoloogiat tulid kuulama ka meditsiinitudengid. Umbes 70 kuulajat tahtsid teada, et mis Piiblis õieti seisab. Loodan, et nad ka said seda kuulda. Olin siis palju noorem, ent ikkagi oli see suur tegemine, näiteks võtta vastu 20 korda 15 minutit suulist eksamit. Ja kui see peab ühel päeval toimuma, siis ei jää 85-aastasest mehest mitte midagi järele.

Sel korral peate loenguid armastuse teemal. Millele keskendute?
Loengute pealkiri on täiesti selge: mõiste *armastus* eesti keeles, folklooris ja kirjanduses. Muidugi oleks ka muusika ja laulud olnud üks oluline komponent, aga kas ma jõuan? Need kolm asja oleks siis kirjeldavalt nähtud. Võtame eesti keele seletava sõnaraamatu, sealt märksõna «armastus» ja vaatame, kas meil on sellele midagi lisada, kritiseerida, ette panna. Folkloor on meie rahva pärandus. Vanasti pandi hästi kõlavatesse ja meeldejäävatesse ütlustesse see tarkus, mida taheti järeltulevatele põlvedele edasi anda. Neid nimetati vanasõnadeks. Ja mul on väga hea meel, et professor Arvo Krikmann oli nõus meile esimese külalisloengu pidama. Väljundina tahaksin välja anda väikese raamatukese «Armastus eesti vanasõnades». Arvan, et see on vaeva väärt. Eriti kuna valge rass on praegu välja suremas. Mispärast, ei tea õieti keegi. Küllap on see armastuse vaegus. Me ei armasta millegipärast enam lapsi. See on üks minu ajendeid: järelemõtlemine selle teema üle on lihtsalt vajalik. Näen siiski kursuse peamise väljundina seda, et kirjutame eestikeelsesse Vikipeediasse ühe täielikuma artikli just armastuse teemal, mis ingliskeelses Wikipedias on juba olemas.

Kui olete armastuse temaatikat uurinud eesti keeles, kirjanduses ja kultuuris, siis kuivõrd on see ajaga muutunud?
Doktoritööd pole ma selle kohta teinud. Ükski professor ei saa olla absoluutselt objektiivne ja ma olen ikkagi kristlane. Ja kuna ristiusus on armastus niihästi Jumal kui ka peamine käsk, siis olen enam-vähem kompetentne ning tean, mis Piiblis seisab. Vahel imestan omaette, et Kristus andis meile armastuse kui üheainsa käsu, aga meie räägime ikka veel rohkem kümnest käsust, kui sellest ühest, mis annab meile kogu Vana Seaduse täitmise.

Kui ma praegust Eesti olukorda vaatan, siis näen, et tegu on elupõletamisega. Selline on mu mulje. Kõik tahavad võimalikult lühikese ajaga kõiksugu naudingud ära maitsta. Paneksin selle lühikesse lausesse kokku – elupõletamise asemel tuleks lasta elul end küpsetada, saavutamaks küpsust. Küps inimene on see, kes ei sure 40-aastaselt infarkti, vaid elab kaua ja õnnelikult. Muidugi niipalju, kui me õnne talume. Püsivat õnne me ei talu ju. Meil on vaja pause ja vaheldust. See on lühidalt, kuidas mina neid asju näen.

VELLO SALO
- katoliku vaimulik, literaat, tõlkija ja kirjastaja;
- 1961–1965 Vatikani raadio eestikeelsete saadete toimetaja;
- 1966–1969 vana testamendi ja uue testamendi professor Mosulis Iraagis;
- 1976–1991 vana testamendi professor Torontos Kanadas:
- 1993–1994 külalisprofessor Tartu ülikoolis;
- alates aastast 2001 Pirita kloostri preester.

Kui sõna armastus etümoloogiat vaadata, siis arm tähendas algselt kandamit või kompsu, mis teele kaasa pandi?
Seda pole nii lihtne sõnadesse panna. Kui võtame seletava sõnaraamatu vastavad artiklid – *armastama ja armastus* – näeme igasugu varjundeid, mida eestlane sellele sõnale praegu annab. Ja need kõlavad tahes-tahtmata kõik kaasa. Neid me teame. Kristlaste keeles on tal eriline kõla. Me oleme loonud sõna *ligimesearmastus*, mis on kiriklik, pikk ja lohisev sõna. See oleks nagu tegelik armastus, see, mida armastav inimene teeb – nö kiriklik armastustöö. Ma ütleks nii, et kui kuulen, et Jumal on armastus ja on loonud meid oma näo järgi, enese sarnasteks, siis on väga tähtis küsida, kas ma olen armastajaks loodud või pole. Kui olen, siis ei tohi ma näiteks kirjutada muid kui armastuskirju, isegi mitte vihavaenlasele. Armastada mitte üksi vaenlasi, vaid ka oma vendi teistes konfessioonides jne. Nii et asjal on palju varjundeid ja piiranguid, sellest olenevalt, mida keegi armastuseks peab.

Üks niisugune kohutav näide on see, et ehkki vaevalt keegi viha pärast abiellub, pöörduvad paljud abielud vihaks. Ja kui Eesti Entsüklopeedia avaldas 1932 artikli *armastus,* siis seisis seal: «armastus: viha vastandtunne». Siis oli vaja armastust defineerida vihast lähtudes – see tundub võimatuna, aga nii on kirjutatud!

Tundub, et tänapäeva maailma Lääne kultuuripoolt kummitab armastuse puudumine ja esiplaanil on pigem konfliktid. Kas sellele leiduks palsam?
Kui vaatame pikemas perspektiivis, siis ristikirik on kuulutanud armuõpetust 2000 aastat ja ütleksin, et väga suure eduga. Sest umbes kolmandik maailma rahvastikust on ristitud ja see on väga konkreetne toiming. Nad on selle tunnistajad, et maailma põhijõuks on armastus. Islamis on põhiliselt seesama, sest ka nende jaoks on Jumal armuline. Nii et umbes pool maailma elanikkonnast on juba sellel seisukohal. Mida teevad ülejäänud ja kus siis armastusest viha saab?

Meil räägitakse kergemeelselt ristisõdadest kui usu toomisest tule ja mõõgaga. Tolleaegsed ristirüütlid uskusid, et parem lööme mõned maha ja teised lasevad end ristida, kui et kõik põrgusse lähevad. Nad olid ka valmis tooma selle usu eest ohvriks oma elu.

Siin on palju mõtlemise ruumi ja mulle näib, et Eesti rahval on kõige rohkem vaja õppida mõtlemist. Kui Vargamäel olevat öeldud, et tee tööd, siis tuleb ka armastus, siis mina ütleksin, et mõelge järele, mis asi see armastus õigupoolest on. Kui see on maailma põhi, siis ei ole see kergesti väljendatav. Praegune Vikipeedia ütlebki, et see on mitmetahuline nähtus, mida on raske defineerida. See on ka põhiline kogemus, sest loodan, et enamik vanemaid on lapsi soovinud, oodanud ja kasvatanud armastuse pärast, mitte nii nagu loomad loomusunnil teevad. Ei tahaks küll ka loomi armastuseväljast välja jätta ja soovitan kõigil lugeda Fanny de Siversi «Issanda loomaaeda». Aga tegelgem esialgu inimestega, et me selgeks saaksime, mida meie armastuse all mõistame ja milles oleks ka Eesti rahva tulevik. Sest ma arvan, et armastusest sünnivad lapsed, armastusest elab rahvas ja see on üks põhjusi, miks ma võtsin vastu selle pakkumise – tunnen kohustust kaasa aidata, niipalju kui saan, et eestlased hakkaksid armastama lapsi. Ⓤ

RAIDLA & PARTNERID FOND

KONKURSS ON ALANUD!

Tähelepanu kõik õigusteaduse II ja III kursuse üliõpilased – alanud on konkurss Raidla & Partnerid Fondi 2011/2012 õa STIPENDIUMITELE

Eesti Rahvuskultuuri Fond on alustanud taotluste vastuvõttu 2011. aasta stipendiumideks. Raidla & Partnerid Fond annab ka sel aastal Tartu Ülikooli õigusteaduse üliõpilastele välja kokku **kuus 2000 euro suurust stipendiumi**.

Kolm 2000 euro suurust stipendiumi antakse välja bakalaureuseõppe II kursuse tudengitele ja **kolm** 2000 euro suurust stipendiumi bakalaureuseõppe III kursuse tudengitele. Taotlusi ootame kõigilt II ja III kursusel täiskoormusega õppivatelt õigusteaduse tudengitelt, kes on senise õppekava vähemalt 100%-liselt täitnud.

Stipendiumi taotlemiseks palume esitada järgmised dokumendid:
- Sihtasutuse Eesti Rahvuskultuuri Fond rahalise toetuse taotlemise ankeet (ankeedi leiate aadressilt www.erkf.ee)
- Isiklik avaldus stipendiumi saamiseks
- Dokument tõendamaks õppimist Tartu Ülikooli õiguse erialal
- Eelmise aasta õppetöö tulemusi kajastavad dokumendid

Taotluse võib saata posti teel või isiklikult kohale viia Sihtasutuse Eesti Rahvuskultuuri Fond kontorisse aadressil A. Weizenbergi 20A-13, 10150 Tallinn.

TAOTLUSTE VASTUVÕTT LÕPEB 15. OKTOOBRIL 2011 KELL 16.00

Lisainfo: www.rln.ee/stipendium

60 20

60 AASTAT ASUTAMISEST · 1952–2012 1991–2011 · 20 AASTAT KÕRGKOOLINA

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

ALANUD ÕPPEAASTAL TÄHISTAB TÜ VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA 60 AASTA MÖÖDUMIST KOOLI SÜNNIST JA 20 AASTA MÖÖDUMIST KÕRGKOOLI STAATUSE SAAMISEST – KÕRGHARIDUSE AMETLIK TOOMINE VILJANDISSE KÄIS MUIDE 20 PÄEVAGA. VESTLUSRINGIS MEENUTAVAD MÖÖDUNUT JA RÄÄGIVAD TULEVIKUPLAANIDEST KULTUURIAKADEEMIA DIREKTOR ANZORI BARKALAJA, TEADUS- JA KUNSTILOOME OSAKONNA JUHATAJA PIRET TALUR NING SPETSIALIST JA KOOLI VILISTLANE MAI SARNET.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Kuigi ülikoolilikku õppekava koostati Viljandis tasa ja targu juba mitu aastat enne ametliku nõusoleku saamist, nõudis 1. augustil 1991 välja antud käskkiri, et 21. kuupäeval ootab haridusministeerium Tallinnas kirjalikku tõestust, et Mulgimaa pealinn on kõrgharituseks valmis. Tolleaegne õppeprorektor Mai Sarnet ei hoolinud hommikusest teatest raadios, et tankid on Tallinna poole teel, vaid sõitis bussiga pealinna ja põikles telemaja kaitseks püstitatud barrikaadide vahelt õigeks ajaks ministeeriumisse, uued õppekavad paberipatakana kaenlas.

Kuidas see kõrgkooli tegemine täpsemalt käis?

Mai Sarnet: Umbes kaks aastat enne ametlikku käskkirja hakkasime Tallinna pedagoogilise instituudi eeskujul õppekavasse tooma võrdlevat kultuurilugu, filosoofiat ja teisi ülikoolilikke aineid. Esimesel-teisel aastal pärast loa saamist alustasime huvijuhtide kõrgharidusprogrammi kujundamist, sellega kaasnenud pedagoogika ja psühholoogia olid ka need ained, mida tõesti oli juurde vaja. Nii et kui näiteks Gaute Kivistik 1993. aastal meie kooli lõpetas, oli terve tema kursus tegelikult algusest peale ülikooliliku õppekava järgi õppinud. Kui me nii äkki saime õiguse kõrgharidust anda, jäi alguses küll oskustest puudu, aga veendumus, et ajame õiget asja, oli ikka suur. Oli uuenduste aeg, ega keegi meie kallal väga ei norinud. Aga esimesed kõrgkooliaastad olid ka päris rasked, sest finantstoetust me loa kõrvale ei saanud. Tolleaegne rektor Enn Siimer nägi ikka viis aastat vaeva, et me endale korralikud ruumid saaksime.

Mille järgi õppetöö enne seda käis?

MS: Tol ajal oli kaks põhierriala: klubitöö, mille alla mahtus tänapäeva mõistes palju asju nagu planeerimine, suhtekorraldus, lavastamine jne, ning raamatukogundus. Me jõudsime anda elementaarsed ametioskused, kuidas suhelda, kuidas kava üles ehitada, kuidas koostada nõutud aastaaruannet. Kahe aasta ja nelja kuu sisse pidid mahtuma lisaks veel sellised veidrad ained nagu ateism, näitlik propaganda ja sõjaline kasvatus. Ega seal eriti filosofeerimist ei saanudki olla.

Anzori Barkalaja: Korraldustööle lisaks pidi oskama ka sisulist poolt. Sa ei pidanud tegelema mitte ainult eelarvete, tegevuskavade ja korraldamisega, vaid oskama ka koori juhatada, pilli mängida, näidelda jne.

Piret Talur: Praegu püüame kõigil erialadel inimesi ette valmistada hoopis muutustega toime tulema. Enam ei saagi väga õpetada mingit oskust, mida täna vaja läheb, pigem peab õpetama valmisolekut omandada kogu aeg uusi oskusi.

Mis on kõige olulisemad asjad, mis on Viljandi kooli juures selle ajaga muutunud?

MS: Tegelikult on väga palju muutunud. Vanas mudelis toetusime nõukogudeaegse Eesti kultuuri- ja külaelu mudelile. Kõik, mis me tegime, vaba aja sisustamine, meelelahutuslik pool, oli mõeldud väikestes kohtades negatiivsete asjade, nagu joomise ja muu sellise ärahoidmiseks. Tänast meeskonda vaadates ma imetlen seda, et meie pärandist on leitud veel nii palju eri tahke, millega tegeleda. Tol ajal olime toonastes tavades nii sees, et sellised võimalused ei tulnud meile pähegi.

AB: Põhimuutus on tulnud sellest, et ühiskonna struktuur on muutunud. 1990. aastate alguseni mängiti tulevase töökohana palju kolhoosimudelite peale, nende laialilagunemine lõi kandepinna alt ära, tuli leida uus lähtepunkt. Tänaseks päevaks on välja kujunenud kogukonna mudel, millega on seotud meie omakultuur, pärandtehnoloogiad ja pedagoogika. Lisaks maapiirkondadele oleme liikunud ka linnakeskkonda, sisu mõtestatus on kogukonna mudelil sama ka seal. Tänu sellele on meil head sidemed Uue Maailma seltskonnaga, Telliskivi loomelinnakuga, Supilinna ja Karlova seltsidega Tartus. Armastame väga ka Tartu loomemajanduskeskust. Koostöö ja kogukond on selle sajandi märksõnad. Globaliseerumine ja samaaegne indiviidi üksildus on niivõrd suur ja inimesel on selle tasakaalustamiseks kogukonna vajadus. Meie eri õppekavade läbiviijad ongi seepärast nagu tiimid: igaüks on küll eraldi spetsialist, aga koostööd tehakse eri erialadega, tiimitöö viib edasi. Kõik täiendavad üksteist.

MS: Kui meil oli vaja kõrgkooli mõtet Viljandis kindlustada, kasutasime rahvakultuuri, mis oli oma ajastu märk ja vajadus. Ka sai valitud kolledži nimetus, sest sellega ei seostunud ühtegi nõukogude aja mudelit. Kui Anzori tuli ja jõudis kolledžist akadeemiani, olin ma väga õnnelik, sest selleks ajaks oli nimetus juba kooli tegelikule sisule alla jäämas. Praegu liigume juba tõsisema teaduse poole ja kahtlemata tuleb uute tegijatega kaasa juba uusi mõtteid ja erialasid.

Aga asukoht, kool asutati 60 aastat tagasi ju hoopis Tallinnasse?

AB: Jah, Tallinna kultuurihariduse-ala kool loodi Tallinnas, esimene õppehoone oli Laidoneri maja. Mai jättis enne mainimata, et see loodi eesmärgiga luua nõukogude inimese kujundamise ajupesu spetsialiste. Mingil imelisel moel tegi õppejõudude valik ja muu sellest hoopis kooli, kus inimesi koolitati ridade vahelt lugema ja sinna kas kirjalikult, muusikaliselt või muud moodi kirjutama. Ehk siis algideele hakati osutama vaimset vastupanu, mis on alati olnud selle kooli kirjutamata traditsioon. Nõukogude ideoloogia on vastasena ära kukkunud, nüüd töötame oma õppekavade ja koostööprojektidega vastu põhimõttelagedale turumajandusele.

MS: Viljandisse toodi kool üle eelkõige õpperuumide pärast. Ilmselt ka seepärast, et juba siis ei saanud Tallinnas lõpetajaid kergesti maale tööle. Taheti kogu asja rohkem Eesti keskele viia.

PT: Regionaalsus on siiani meie jaoks väga oluline. Ka vilistlaste küsitlusi vaadates on meil päris palju inimesi, keda on kooli selline asukoht ahvatlenud. Kultuuriakadeemia on Viljandis nii hästi nähtav, suures linnas pole seda ükski kõrgkool.

AB: Eestis on tegelikult ainult üks suurem linn ja Tallinnast on tõesti raske inimesi tagasi väiksematesse kohtadesse saada. Tartus on ülikool hästi nähtav ja meie oleme nagu Tartu peamaja väike koopia Viljandis.

Mida on Tartu ülikooliga liitumine Viljandisse juurde toonud?

AB: Juba enne TÜ-ga liitumist läksime üle moodulipõhisele õppele. Vana, 4-aastane õppekava aegus enne, kui sisseastuja jõudis selle lõpetada. Moodulid lahendasid selle mure ära: põhiasjad on muutumatud, teised vastavad tööturu vajadustele paremini ja neid saame vastavalt vajadusele paindlikult muuta ja arendada. Moodulipõhise õppekavaga saime ka eri õppekavad omavahel siduda, nii et ühe eriala tudeng saab teistega koos töötades pildi ka teistest õppekavadest.

PT: Ülikoolis käib diskussioon, kui palju on aineid, kus ei piisa ainult konspekteerimisest ja lugemisest. Meil on enamik erialasid sellised, kus õpid tegema, mitte sellest lihtsalt rääkima. Meie kogemusele andis TÜ teadusliku poole rõhutamine omakorda lisa. On vahe, kas sa lihtsalt tead või on sul kogemus ja oskad seda ka analüüsida. Isegi meie loovatel erialadel kuulub neljanda aasta

Kui praegune kultuuriakadeemia 20 aastat tagasi kõrgharidust andma hakkas, õppis koolis 300 noort, nüüdseks on tudengeid ligi 1000, kuid igal kooliaasta avaaktusel on direktor Anzori Barkalaja jõudnud kõik uued üliõpilased kättpidi üle tervitada. Foto: Urmas Volmer

loova lõputöö juurde ka selle loovprojekti analüüs. Ei aita, kui sa oskad vahvasti viiulit mängida, pead ka kava kokku panema, seda põhjendama ja analüüsima. Meie teaduslik ja analüütiline potentsiaal on päris hea. Tänapäev vajab analüüsivaid spetsialiste, mitte lihtsalt oskajaid.

AB: Uue praktika järgi on juba mitu põlvkonda lõpetanud ja kasu on näha. Päris mitmed tööandjad on rahul, et meie omadel ei ole ainult kätteõpitud oskused, vaid nad oskavad järele ka mõelda. Tartu tagab akadeemiale ka meie õppejõudude akadeemilise taseme tõstmise, sest õppetöö toetub ikkagi akadeemilisele filosoofiale. See traditsioon on meie uue põlvkonna õppejõudude kujunemisel väga suureks toeks. Pärast liitumist edenes akadeemia tasemetõstmise kiirus hüppeliselt ja motivatsioon on praegu ikka väga kõrge. Kui näiteks lektor peab ülikoolis olema viie aasta pärast doktorikraadiga, siis see on võimas motivatsioon juurde õppida – palju parem kui see, et oma direktor käib ja naaksub.

PT: Eks oli ka neid, kes kartsid allaneelamist ja et kaotame oma näo. Aga võitnud oleme rohkem, kui kaotanud. On teatud asjad, mida ei ole väikses kollektiivis võimalik nii hästi teha. Näiteks üleülikooliline ÕIS kergendab kõigi tööd, sõltumata sellest, mis struktuuriüksusest me räägime.

Nii et selles, kas kultuuriakadeemia ikka on TÜ osa, pole mingit küsimust?

PT: Praeguseks on kindel, et kõik meie üliõpilased ja õppejõud tunnetavad seda. Mina adun, et toome ise TÜ-sse juurde tunnetust, et ülikool on vaimse kultuuri keskus, et ülikool ei jää ainult teaduslike artiklite kirjutamise keskuseks. TÜ vilistlasena pean seda oluliseks ja arvan, et ülikool vajab seda tunnetust.

AB: Näiteks selles, et Leedus toimunud üliõpilaste laulu- ja tantsupeol Gaudeamus säras Eesti nii kõvasti Baltimaade ja TÜ Eesti tasandil, oli osaliselt ka meie vilistlaste ja tudengite praktiline panus. Akadeemiline teadvustamine on väga hea ja vajalik. Aga selle praktilised väljundid on ka head ja seda saame meie anda.

PT: Ükskõik, kui kõrgele TÜ rahvusvaheliselt tõuseb, mina arvan, et oluline on olla Eesti ülikool. Rahvusvahelisi uuringuid saab ikka teha kallemaid ja ägedamaid, aga mõte on olla olemas eelkõige selle riigi ja rahva jaoks. Seda me teadvustame siin küll kindlasti.

AB: Rahvusvaheliselt tuleb paratamatult teha ülikooliüleselt kodukultuuri mittepuutuvaid asju, aga siin tekib mõnus tasakaal. Ülikool oma liigirikkuses sisaldab üksusi, kus pannakse rõhku Eesti kultuuriruumi inimvara taasloomisele ja on üksusi, kes tänu sellele rahumeeli, kartmata, et rahvusülikooli funktsioon kuidagi kahjustub, saavad teha oma rahvusvahelist teadust. Oluline on ka mitte kapselduda. Meil on näiteks ülikooli sees mitu koostööprojekti. Mitteametlikult on olemas majandusteaduskonna ettevõtluskeskuse, tehnoloogiainstituudi ja kultuuriakadeemia kolmnurk koodnimetusega SIIL. Filosoofiateaduskonna kultuuriteaduste ja kunstide instituudiga on meil arenduses projekt KAKUKE. Mõlemal puhul on skeemi aluseks otstarbekus: et oleks ühtne teema ja meie praktiliste erialade kaudu rakendus otse ühiskonda. Lisaks on näiteks loomemajandus imehea võimalus kohaneda praeguste oludega maailmas ja säilitada samas oma põhiväärtused. See ongi kultuuriakadeemia kindel roll TÜ-s. Enne liitumist pidime ju mõtestama, mis kasu meie ja ülikool sellest saavad. Rahvusülikooli koosseisus kinnistus seesama kultuuri kandmise, omakultuuri idee, 2000. aastal, kui me ei olnud veel *alma materi* pere liikmed, oli meil alul endalgi oma olemasolu põhjendamisega raskusi. Kasulikkus keskkonnale, mis sind toidab, on otstarbekuse esimene mõte. Tundub, et kõik on õiget rada jooksnud.

Ja milline on kultuuriakadeemia oma nägu?

MS: Selle maja õnn on olnud kogu aeg, et meil on väike kollektiiv, tekib oma sisemine energia, üksteist toetatakse. Isegi kui sa eitad folki või midagi muud, siis õppimise aja jooksul saad aru, et ega see nii hull ei olegi. Ühismõju, energia, mis seal sees toimib, teeb oma töö ära.

PT: Nii sisse- kui ka väljaastumine on alati eriliseks tehtud. Siiani oleme ikka saavutanud, et avaaktusel jõuab direktor kõik kättpidi üle teretada.

AB: Ja meil on omakultuuriakadeemia, kultuurikolmapäevad, *jazz*iõhtud, kus Eesti *jazz*iliiduga koostöös tehakse elavat muusikat jne. Kõik inimesed on õppinud oma tegevust laiemalt lahti mõtestama. Pärandtehnoloogiate magistrikava, mis sel aastal avati, tugineb kõigile pärimuslikele tehnoloogiatele, aga sisaldab tugevalt väga uuendusmeelset komponenti ja ka ettevõtluse alast moodulit. See on minu meelest tugev näide etnofuturismi teostusest.

Millised on kooli konkreetsemad tulevikuplaanid?

PT: Eelkõige meie magistriprogrammide käivitamine ja tugevdamine. Me püüdleme selle poole, et eri õppekavade üliõpilastel tekiks kokkupuutepunkte, et tekiks ühistegutsemise seltskonnad. Eesmärk on, et üldaines hakatakse juba mingeid ühiseid arutelusid pidama, kui hästi läheb, tekivad mingid koostöörühmad ning et pärast lõpetamist tunneks kõik kedagi teiselt erialalt.

AB: Uus, virtuaalkeskkondade loomise ja arendamise õppekava on puhtalt tiimitöö peale üles ehitatud. See oli üks samm. Nüüd on vaja veel käivitada intelligentse visuaaltehnoloogia magistriõppekava koostöös tehnoloogiainstituudiga, mis peaks tooma robootika ja materjaliteaduse doktoriõppe sisendi meie multimeedia, butafooria ja valgusdisaini juurde, et tekiks uued *smart*-lahendused. Ja siis oleks veel hea, kui tuleks näiteks sotsiaal- ja haridusteaduskonda meiega koostöös *simulation and gaming* õppekava. Ajakirjanduse- ja kommunikatsiooniinstituudis oleks vast selle õige koht. Kui need kolm asja koos toimivad, annab see võimaluse tekitada õppekavadevaheliselt ülinutikaid, just vajadusele vastavaid lahendusi. Mina arvangi, et 21. sajandi õppeasutuste vastus tööturu vajadustele on see, et tööturule saadetakse inimesi tiimide kaupa, kes oskavad kohe koos töötada.

PT: Lähiaastatel jätkame kindlasti ka regionaalse poolega: piirkondlikus kompetentsikeskuses, Viljandimaa loomeinkubaatoris kaasalöömine, tihedam koostöö Ugala teatriga jne.

AB: Järgmine suund on ka SIILi ja KAKUKEse arendamine. Suhted tuleb veel rohkem läbi lõimida, teha vaip tihedamaks. Mingil hetkel tuleb ülikoolisiseselt kamba peale teha ka nn «külma doktori õppekava», mida Euroopas praegu katsetatakse. Mul on ükskõik, mis ülikooli osas see olema hakkab, peaasi, et see oleks ühel hetkel olemas. Tuleks jõuda ka sinnamaani, et ülikooli jõuaks ühel hetkel ka need, kes esialgu keskkoolist sinna ei jõua. Näiteks valib noor hea kutsekooli, kus ta võtab kõrvalt piisavalt üldaineid, et saaks ülikoolis rakendusharidusliku õppekava kaudu jätkata, ja nii jõuda «külma doktorini» välja. Kui see pilt on ees, siis mõni potentsiaalselt andekas tegelane ehk ei lähegi haridussüsteemile kaotsi. UT

Aktiivne meelelahutus peletab stressi

Distressi uurinud Kersti Luuk (paremal) juhendaja Anu Aluojaga.

Foto: Andres Tennus

IGAPÄEVASELT DEPRESSIOONI ALL KANNATAVATE PATSIENTIDEGA TEGELEV KLIINILINE PSÜHHOLOOG KERSTI LUUK LEIDIS OMA DOKTORITÖÖS, ET MEIE NAISED ON STRESSINÄHTUDELE TOPELT ALTIMAD KUI MEHED. STRESSI LEEVENDAMISEKS AGA TULEKS MINNA TRENNI JA OLLA AKTIIVNE.

Sven Paulus
Sven.Paulus@ut.ee

Käsitlesite oma töös täiskasvanute psühholoogilist distressi. Kuidas te selle teemani jõudsite?
Esiteks me töötame siin TÜ Kliinikumi psühhiaatriakliinikus inimestega, kel on palju distressi. Ehk kui ümber tõlkida, siis negatiivseid emotsioone: ärevust, kurbust, pahameelt.

Teine oluline põhjus oli see, et on tehtud kaks suurt Eesti elanikkonna terviseuuringut, kus muuhulgas küsiti inimestelt ka hinnangut nende viimase nelja nädala psühholoogilise distressi sageduse kohta. Patt olnuks seda materjali mitte kasutada.

Stress on tuntud nähtus. Ent kõneldakse ka distressist ja eustressist, mil moel neil vahet teha?
Arvatakse tõesti, et stress on leierdatud ja mitmetähenduslik termin ning pakutakse paremat sõna nagu allostaas.

Aga eustress on positiivne stress, organismi pingeseisund, mis tekib, kui saame midagi head ja meil on hulk positiivseid emotsioone.

Distress tekib siis, kui on juhtunud midagi sellist, mis teeb ärevaks või kurvaks.

Näiteks sündmused, kus inimene tunneb, et ta võib midagi kaotada või ongi kaotanud. Jääb ta siis haigeks või katkeb pikaajaline suhe. Siis on inimene kaotuseseisundis ja tal tekivad distressi emotsioonid.

Kas stressi ja depressiooni puhul on üks teisest ohtlikum?
Iseenesest stress on algselt hea asi. Ta on mõeldud selleks, et muutunud olukordadega toime tulla. Kui tekivad juba tugevad negatiivsed emotsioonid, mis kestavad pikemat aega, siis pole see enam organismile kasulik, vaid tekitab suurt tasakaalutust ja mõjutab kõiki teisi funktsionaalseid süsteeme peale emotsioonide. Ses mõttes on depressioon palju kahjulikum.

Analüüsisite väitekirjas Eesti rahva terviseuuringuid aastatest 1996 ja 2006. Mis neist ilmnes?
Juhendaja Anu Aluoja: Esimeses uuringus oli olulisi depressioonisümptomeid umbes 11%-l inimestest ja olulisi ärevussümptomeid oli 8,5%-l.
Luuk: Olulisi tähendab seda, et see võib juba kliiniliselt tähtis olla. Sellest võib lähemalt uurides välja kasvada diagnoos. 2006. aasta uuring näitas, et asjad on meie elanikkonna seas palju paremaks läinud. 18–65-aastaste töötavate meeste seas oli 3,3% olulisi depressioonisümptomeid ja naiste seas oli sama näitaja 6,8%. Ka esmakordses uuringus oli naistel depressiooninäitaja meeste omast kaks korda suurem. Naistel oli see toona 15% ja meestel 6–7% vahel. Ärevuse sümptomeid oli sellest valimist 3,9%-l meestel ja 8,8%-l naistel.

Kuidas me sobitume nende andmetega muu maailma või Euroopa konteksti?
Raske on võrrelda, sest mõõtmisvahendid ja valimid on erinevad. Kui mõelda Põhjamaade ja Hollandi andmetele, siis 2006. a tulemus meeste puhul palju erinev ei ole. Aga heaoluriikidega võrreldes on meil oluliselt rohkem distressis naisi.
Aluoja: Seda, et me palju ei erine, kinnitab ka üks teine uuring, kus kasutati sama materjali ja uuriti depressiooni juba häire tasandil. Selgus, et kui võtame ühe ajahetke läbilõikeuuringu, siis eestlased muudest suurtest uuringutest, mis on tehtud näiteks Põhja-Ameerikas või Euroopas, väga ei erine. Eestlaste depressiooni protsent haiguslikul tasandil oli 5,6 ja üks esinduslik USA uuring pakkus 4,8%. Ses suhtes oleme üsna sarnased, aga naistega on meil lood veidi kurvemad. Kuigi naiste suuremat depressioonikalduvust näitavad ka mujal tehtud uuringud, on meil soolised erinevused tugevamad.
Luuk: Haiguse tasemel uuringud on alati paremini võrreldavad, sest diagnostilised kriteeriumid on sarnased üle maailma.
Aluoja: Peab arvestama, et 2006. a uuring tehti Eesti jaoks väga headel aegadel. Enne suurt kriisi, kui kõik oli maksimaalses tipus. Teame, et nii distressi sümptomid

kui ka depressioon häiretasandil seostub inimeste elutingimustega.

Miks on meie naistel on distressi kaks korda enam kui meestel?
Keegi ei oska sellele täpselt vastata. Meie uuring näitas, et naised on lapsepõlvekeskkonna ebasoodsatele tingimustele vastuvõtlikumad, mis soodustab psühholoogiliste eelduste väljakujunemist distressiks. Kui siis hilisemas elus on mingid probleemid, kas või see, et majanduslik olukord pole kõige parem, siis on neil naistel, kes lapsepõlves rohkem ebastabiilsust ja vähem kindlustunnet kogesid, suurem risk reageerida just nii, et neil on rohkem emotsionaalseid probleeme.

Kas 10 aastaga toimunud distressi näitajate langus võis olla tingitud üldise sotsiaalmajandusliku keskkonna paranemisest?
Luuk: Nii ja naa. Kindlasti oli see hästi oluline, ent kindlasti olid olulised ka psühholoogilisemad põhjused, nagu näiteks vabadus, mille inimesed kätte said. Võimalus end rohkem määrata, liikuda rohkem maailmas ringi, õppida rohkem ja suhelda erinevate inimestega.
Aluoja: See annab inimesele palju rohkem positiivseid elamusi, mis omakorda parandab oluliselt meeleolu. Pluss soodsad majanduslikud muutused annavad inimesele rohkem enesekindlust ja kontrollitunnet. Ja kõik need on seotud vähemate distressi sümptomitega.

Kas 2006. aasta stressinäitajad on koht muretsemiseks või normaalne tasakaal nagu igas ühiskonnas?
Arvan, et põhjust muretsemiseks pole, eriti kui teame, et muretsemine on väga halb toimetulekustrateegia. Usun, et see on loomulik areng praegu. Oleks oluline paremini aru saada, mis võiks olla meie jaoks need teed, et ka naistel oleks vähem distressi. Ja eraldi küsimus on see, et mehed vähem alkoholi tarbiks ja nendega vähem õnnetusi juhtuks. See jäi meie tööst välja.

Mis olid teie enda jaoks kõige huvitavamad leiud doktoritöö kirjutamise ajal?
Kui analüüsisime vaimse tervise kahte komponenti – ühelt poolt seda, kuidas inimene on oma eluga rahul ja teiselt poolt seda, kui palju tal on negatiivseid emotsioone – siis rahulolu ja distressi vahelised seosed olid meestel ja naistel erinevad. Eriti hämmastas eluga rahulolematuse ja ärevuse määra vaheline negatiivne seos naistel.

Praegu räägitakse sellest, et võib-olla naiste stressikäitumine on rohkem selline «hoolitse ja ole sõbralik,» selle tavalise «põgene või ründa» strateegia asemel. Naiste üldises eluga rahulolus oli rahulolu peresuhetega märksa olulisem kui meestel. Just suhete (eriti peresuhete) olulisusest võimendatud «hoolitse ja sõbrusta» reaktsioon võiks olla üks võimalikest seletusest ärevuse puudumisest olukorras, millega ei olda rahul.

Tundub, et eeltoodud emotsionaalne reaktsioon ei soodusta aktiivset probleemilahendust ega hõlbusta emotsioonitöötlust, mida kinnitab ka negatiivsete emotsioonide ja põhiliste emotsionaalsete häirete suurem levimus naiste hulgas.

Meeste puhul ilmnes, et depressiooni sümptomid käisid hästi kokku sellega, kui rahul nad olid oma vaba aja veetmisega. Järeldasime, et vabaajategevustel on oluline roll meeste emotsioonitöötluse soodustamises ja psühholoogilise distressi reguleerimisel.

Kuidas stressiga toime tulla?
Meeste puhul on väga selge, et peaks tegelema hobidega. Vaatamata rasketele aegadele ja tegelikult eriti just siis. Paraku kipub olema nii, et kui on rasked ajad ja meeleolu läheb alla, siis inimesed täidavad hambad ristis kohustusi ja jätavad meelelahutuse kõrvale. Tundub, et meestele see absoluutselt ei sobi. Meelelahutuse tera peab elus ikka sees olema, et raskete olukordadega toime tulla. Naistele peaks soovitama suuremat aktiivsust. See on tore, et nad sõbrustavad ja hoolitsevad, aga ka neil võiks olla rohkem kodu- ja töövälist aktiivset tegutsemist endi taastamiseks. Paljusid asju saaks teha ka koos perega. Ⓤ

MEELELAHUTUSE TERA PEAB ELUS IKKA SEES OLEMA, ET RASKETE OLUKORDADEGA TOIME TULLA.

Triin Vihalemm venelastest eesti identiteediloomes

3. novembril kell 16.15 peab TÜ kommunikatsiooniuuringute professor Triin Vihalemm ülikooli aulas inauguratsiooniloengu teemal «Võõrkeha või ressurss? Venelased eesti identiteediloomes».

Eesti ühiskond sai riigi taasiseseisvumisel pureda väga kõva pähkli: kuidas tulla toime arvuka venekeelse elanikkonnaga, kes siia nõukogude okupatsiooniperioodil elama asus ning, nagu peagi selgus, elama jäi.

Triin Vihalemm käsitleb oma loengus Eesti rahvus- ja lõimumispoliitika eri etappe ning analüüsib institutsionaalse (mitte)sekkumise ning inimeste igapäevapraktikate paradoksaalseid kombinatsioone, mis lükkavad Eesti venelaste identiteediloomet diasporaa «rajalt» etnilise vähemuse «rajale».

Polemiseeritakse aktuaalsete küsimuste üle: Miks pole õige püüda kujundada riigiidentiteeti, vaid kodanikuidentiteeti? Miks eesti keele oskajate arv kasvab oodatust visamalt? Miks Venemaa televisiooni vaatamine ei tähenda tingimata nn ajupesu? Diskussiooni raamistavad seosed kommunikatsiooni, ühiskonna ja kultuuri teoreetiliste käsitluste

Foto: erakogu

ning Eestis ja mujal tehtud empiiriliste uurimuste tulemustega.

Professor Triin Vihalemm lõpetas 1991. aastal Tartu ülikoolis ajakirjanduse eriala *cum laude* ning 1993. aastal samas sotsioloogia magistrantuuri. Sel ajal kujunes välja tema üks põhilisi uurimishuvisid – rahvussuhted ja kollektiivne identiteet.

Väitekirjaga «Formation of Collective Identity among Russophone Population of Estonia» kaitses ta 1999. aastal Tartu ülikoolis doktorikraadi ning alustas õppejõu ja teadlase karjääri ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituudis.

Ta on nõustanud avaliku ja kolmanda sektori organisatsioone lõimumispoliitika vallas ning paljudes kommunikatsiooni ja uuringutega seonduvates küsimustes.

Professor Vihalemma olulised uurimissuunad on ka keel enamuse-vähemuse suhete meediumina, siirdeühiskond kui eripärane kultuurilis-kommunikatiivne kontekst, identiteediloome praktikad tarbijakultuuris, meedias jms.

Praegu on professor Vihalemmal muu hulgas käsil grandiprojekt, kus eesmärk on uurida kollektiivseid identiteete kui olulist ühiskonna jätkusuutlikkuse ressurssi Eestis majanduskriisi ja kaasneva ühiskondliku pinge kontekstis.

Empiiriliste uuringute objekt on etniline identiteet, mis on Eesti elanike kollektiivsetes enesemääratluses kesksel positsioonil.

Triin Vihalemm valiti kommunikatsiooniuuringute professoriks 2011. aastal.

Professor Triin Vihalemma inauguratsiooniloeng ehk vastse professori ametlik avalik loeng on TÜ inauguratsiooniloengute sarjas järjekorras neljateistkümnes. Ⓤ

Foto: Caro / Westermann / Scanpix

Montaaž: UT

Tartu ülikoolis alustab hullude ideede labor

Kristjan Haller
TÜ teadusprorektor

Kes meist ei teaks hea idee väärtust. Ideedele peetakse üleilmset jahti, originaalsete ning viljakate ideede autoreid hinnatakse ja väärtustatakse. Idee tekitamine ja loomingulisus on kaksikvennad.

Ülikool, eriti teadusülikool, peaks olema just selline koht, kus loomingulisuse arendamisele ja kujundamisele pannakse erilist rõhku. Eks me kõik püüa ju seda teha ka. Paraku ei pruugi teadlaskonna elatusvahendite hankimise argipäev oma projektipõhisuse ja rahastaja bürokraatianõuete täitmisega, mis tihti eeldab n-ö kindla peale minekut või kindlustatud tulemust, aga alati jätta loomingulisuse arendamisele palju ruumi. Liigdominantselt tuleb tulemuslahtreid täita ette antud algoritmi järgi või jäädagi tegelema standardsete toimingutega. Suurim surve sedalaadi olukorra tekkeks on just üliõpilastele, kus teadustöösse lülitunud noortele antakse rutiinseid ja sageli lihtsalt tehnilisi ülesandeid. Neil lastakse eelkõige kontrollida vanemate kolleegide ideid, seejuures ka neid, mis pole nii tähtsad.

Innovaatiline noor inimene tahaks kontrollida ja realiseerida ka omi ideid, mitte tunda end pisikese mutrikesena suures, esmapilgul veidrate sisereeglite järgi toimivas masinavärgis. Ülikooli tulevad valdavalt just sellised noored, kes on täis entusiasmi muuta maailma ja midagi väga huvitavat ning olulist korda saata. Palju aga jääb selliseid noori alles ajaks, mil sammaste vahelt lõpudiplomiga välja minnakse? Ja siin ei ole põhjuseks sugugi ainult n-ö ideedetaevast maa peale tulek. Kas pole imelik, et me tahame koolitada loovat isiksust, aga tegelikkuses võime teha seda hoopis loovust ahistaval moel?

ORIENTEERITUS ORIGINAALSUSELE

Originaalsust ja loomingulisust soosib motiveeritus ja pühendumus, stampidevaba mõttemaailm ja interdistsiplinaarsus, võimalus eelistada huvipakkuvat ettekirjutatule nii tegevuse, riskivõtmise, keskkonna kui ka ajagraafiku kontekstis.

Nendel inimestel on sära silmis, neile on vastumeelne kirjutada projekte, kus põhiliseks rahastamiskriteeriumiks on rahastaja poolt soovitud (kantseleilike) väljendite olemasolu või tegevust õõnsate epiteetidega ülistavate tegevuste endi kirjeldused. Neid ei rahulda (vaid) aastast-aastasse korduva faktoloogilise loengumaterjali omandamine. Nende inimeste jaoks pole esmaoluline projektide ja artiklite arv, vaid vaimset rahuldust pakkuv tulemus, mis selle raames saadakse, eneseületus, alul võimatuna näiva asja või idee realiseerimine. Ehk ühe vana anekdoodi kohaselt (et mis vahe on nõukogude ja lääne töötajal), nad mitte ei käi tööl, vaid teevad tööd.

Et võimalikke õlakehitajaid rahustada, tuleb lisada, et arusaadavalt tuleb tegelikus elus nii tööl käia kui ka tööd teha. Paratamatult tuleb täita ka rutiinsemaid ülesandeid, teha rangelt tähtajalisi ja ka «tuimemaid» projekte. Võib ka öelda, et suure kala püüdmisriskiks peab igapäevaleib tagatud olema. Nagu ikka, on küsimus tasakaalupunkti leidmises.

Jagan nende kolleegide muret, kes kurdavad loomingulisuse, otsiva vaimu, originaalsuse jt selliste omaduste kasvatamise alatähtsustamise üle meie ühiskonnas ja ülikoolis. Muutuseks ei piisa kampaaniast või mõne temaatilise projekti täitmisest. Tegemist on ellusuhtumise, õppimis- ja teadustöö paradigma ning väärtushinnangute küsimusega, st läbiva ehk horisontaalse probleemiga. Ideelabor on ellu kutsutud siin abikätt ulatama. Orienteeritus loovusele ja originaalsusele avaldab väga olulist positiivset mõju iga asutuse tööõhkkonna-

le ja heale mainele, teeb sinna tööle- ja õppimamineku ning selle asutusega koostöö tegemise atraktiivseks kõigile tulemustele orienteeritud inimestele ja firmadele, see aitab kujundada asutuse nägu. Seda aspekti ei saa alahinnata.

Mis on siis see, mida siin ideelaboriks nimetatakse? Pean ideelabori all silmas eelkõige üliõpilastele mõeldud keskkonda, et arendada loovust, erialadevahelisust, särasilmset entusiasmi millegi omapärase ja huvitava asja või projekti algatamiseks või tegemiseks. Tegevus või arendatav idee võivad olla nii spontaansed kui ka kellegi poolt «lauda» pandud või tellitud.

KOONDUVAD KÕIGE ERIPÄRASEMAD MÕTTED

Tegevuse arendamine ja selle teostuse koht sõltub nii konkreetsetest ideest endast kui ka paljudest muudest asjaoludest. Alustada saab ideelaboris ja loomulikuks arenduskohaks on ülikooli laborid ning teadusrühmad, aga miks mitte ka ettevõtted. Ideelabor ja akadeemiline teadus toetavad teineteist.

Tegelikult on tänu mõnede entusiastlike õppejõudude aktiivsele tegutsemisele Tartu ülikoolis ideelaboriga haakuvaid tegevusi juba mõnda aega viljeletud, kuid seda mõnevõrra piiratud valdkondades. Näidetena võiks siin mainida tudengisatelliidi projekti, robotitega tegelevat mehhatroonika rühma või kas või üliõpilaste poolt korraldatud eetikakonverentse, kus paljude täiesti eri valdkondade ja isegi välisriikide üliõpilased püüavad üheskoos õhinaga ja erialadevahelisel pinnal uusi lahendusi ning originaalseid seoseid leida.

Ideelabori tegevus ei ole mõeldud selleks, et konkureerida instituutide või teaduskondade vastavate töörühmade tegevusega. Ideelabori eesmärk on leida eri mõttemallide, tausta ja traditsioonidega interdistsiplinaarse lähenemise abil lisandväärtust, hülgamata sealjuures ka nn hulle ideid. Ideelabori oluliseks funktsiooniks saab positiivse emotsiooni kujundamine loovatele noortele, seda ka ajal, mil regulaarse õppetöö rutiin muutub neile ängistavaks.

Lähedasi tegevusi on arendanud mitmed ülikoolid maailmas kas avatud labori, keskkonnalabori (MIT) vms nime all. Osalejate entusiasm ja särasilmsus neis kohtades on muljetavaldav. Sinna tulevad kokku kõige aktiivsemad ja eripärasemalt mõtlevad inimesed ülikooli mis tahes erialadelt ning miks mitte ka teistestki ülikoolidest, et koondada teadmisi võimalikult laial ja originaalsel pinnal. Loomulikult on ideelabori tegevusse kaasatud ka õppejõud ning teadlased arutlus- ja konsultatsioonipartnerite, ekspertide ja kolleegidena lahenduste otsimisel või realiseerimisel.

Kuivõrd suurt potentsiaali ja mõju võib omada tudengite poolt suure entusiasmiga tehtav originaalne tegevus, kogesin ka äsjasel Tartu ülikooli ja tuntud firma Logica Eestis asuva tütarfirma vahelise koostöö kokkuleppe ettevalmistamisel. Eesti riigieelarvest mitte palju mahajääva käibega emafirma, mis tegutseb ka kõrgtehnoloogia eesliinil oleva kosmosetehnoloogiaga, kuuldes Tartu ülikooli tudengisatelliidi projektist ning tarkvararakenduste kavatsustest, kaalub võimalust kosmosetehnoloogia tarkvara uuenduste keskuse arendamist Eestis. On tähelepanuväärne, et panustatakse originaalse ja nn hullumeelse idee peale, mida kannavad just noored, kel pole eelnevalt ette näidata vist ühtegi rahvusvahelist ega riigisisest erialalist edulugu, ehk seda, mille järgi tavaliselt raha ja lepinguid jagatakse.

Ideelabori esmane keskkond oma kohvi-, arvuti- ja sidetehnikanurgaga on kavas tekitada veel sel aastal tehnoloogiainstituudi ruumides, mis oleks ligipääsetav asjahuvilistele kõigist teaduskondadest ning tagaks lühima tee paljudesse TÜTI ja tema ümbruses asuvatesse teaduslaboritesse.

Struktuuri poolest käivituks ideelabor teadus- ja arendusosakonna projektina, mis perspektiivis kasvab asjast huvitatud üksuste konsortsiumiks. Ideelabori arendaja ja peremehena on nõustunud tegutsema füüsiku hariduse, teadus-, õppe- ja õppeprodekaani kogemuste ning hea teaduspropageerijana tuntud Kalev Tarkpea.

Senised konsultatsioonid ning arutelud mitmete teadlaste ja üliõpilastega on kinnitanud suurt huvi ja vajadust ideelabori järele ning andnud kindlust kaasalööjate osas. Õige pea kavatseme alustada ka uute juba ootavate tegevuste ning üritustega, millest enne nende käivitumist ülikooliperele kohe ka teada antakse. UT

Peeter Burk
LOTE dekaan

Kavandatav ideelabor on teretulnud võimalus ärksama vaimuga tudengitele oma uute ideede arutamiseks ja testimiseks, ilma selle sobitamiseta mõne juba toimiva uurimisrühma temaatikasse.

Arvan, et enamik tudengeid tuleb ülikooli salasooviga midagi põhjapanevat ära teha ja just selleks annab ideelabor lisavõimaluse.

Arvestama peab sellega, et enamik pöördelisi hüpoteese teaduse arengus on püstitatud suhteliselt noorte teadlaste poolt (kes veel ei tea, et «nii ei saa»). Ja teisalt nagu John Steinbeck on öelnud: «Ideedega on nagu küülikutega – alguses on sul neid paar ja sa õpid nendega ümber käima. Ja peagi on sul neid palju!».

Loodan, et ideelabor saabki kohaks, kus särasilmsed tudengid õpivad oma nn hullude ideedega ümber käima parimal võimalikul viisil.

Karl Kruusamäe
füüsika 4. aasta doktorant ning arvutitehnika õppekava programmijuht

Teaduses on juba pikemat aega avalik saladus, et kõik uued ning maailma muutvad avastused saavad ennekõike sündida eri teadusdistsipliinide piirilt. Ideelabor toob kokku kõikide TÜ õppekavade (aktiivsed) tudengid. Lihtne on näha, kuidas nt füüsika, arvutitehnika ja majanduse tudengid saaksid üheskoos luua kõrgtehnoloogilisi karbitooteid, mida kiiresti turustada.

Samas loob labor kindlasti kooslusi, mida me täna veel ei oska ettegi näha. Võib ainult ennustada, kuidas nt informaatika andmekaeve ja tekstianalüüsi meetodid saavad panustada Piibli kirjakohtade tekstikriitilisele analüüsile teoloogias. Kuna taoliste kombinatsioonide puhul ei ole ees ka professoreid ega korüfeesid, kes tudengeid nn õigele rajale suunaks, muutuvad tudengid ise üksteisele õpetajateks ning loovad üheskoos täiesti uue (teadus) maailma.

Väiksemal skaalal olen taolise labori edulugu kogenud LOTEs, kus toimib juba aastaid professor Alvo Aabloo käe all *realia et naturalia* õppekavade ülene digilabor. Nii mina kui ka mu kaaslased digilaboris on korduvalt maininud, kuidas oma projektides ettetulevad probleemid motiveerivad loengus õpitut konteksti panema ning lisaks sadade lehekülgede kaupa lisainfot läbi töötama ning arusaadavalt kasvavad selle kõige käigus kogemused ja teadmised nii enda kui ka teiste osalevate tudengite erialal.

Kõik digilabori praegused ja endised tudengid kinnitavad kui ühest suust, et selles keskkonnas sai võimalikuks tohutu isiklik areng, ja mitte ainult erialaspetsialistina, vaid ka inimesena üldisemalt. Tudengid soovivad ülikooli turvalises ja pädevas keskkonnas oma ideid ellu viia – digilabor on taolise mudeli edukust näidanud ning ideelabor viib selle kontseptsiooni täiesti uuele tasemele.

Foto: Andres Teiss / Postimees / Scanpix

Tõnu Pedaru: Ma oleks nagunii varem või hiljem Tartusse tulnud

END NOORPÕLVES ÜLBARIKS NIMETANUD JA PÄRAST TÜ LÕPETAMIST EBANÕUKOGULIKU VÄLIMUSE PÄRAST POKRI PISTETUD AJALOOÕPETAJAT TUNTAKSE PRAEGU KUI POPULAARSET RAADIOHÄÄLT JA EESTI VIIMASE 20 AASTA PARIMA ANSAMBLI SOLISTI.

Merilyn Merisalu
merilyn.merisalu@ut.ee

Septembri lõpus Postimehe kultuurilehekülgedel viimase 20 aasta kodumaist muusikat arvustanud muusikute ja kriitikute lemmikalbumite ühispingereas tõusid esile suisa kaks Tõnu Pedaru ansamblit: Röövel Ööbik ja Una Bomba. Muusikaga tegeleva mehe häält kuuleb praegu põhiliselt Raadio 2 saates «Siin me oleme», ent kunagi pikalt ajalooõpetaja olnud TÜ vilistlane töötab ka Tallinna linnamuuseumis pedagoogina.

Kohe pärast keskkooli lõppu 1980. aastal Tartusse ülikooli tulnud Pedaru tunnistab, et tol ajal oli kõigi poiste jaoks number üks põhjus, miks kindlasti kooli sisse saama pidi, Vene sõjaväest ärasaamine. «Nõukogude armeesse minek oli kõige hullem asi, mis juhtuda võis,» räägib ta, ent lisab, et Tartu ülikooli oleks ta nagunii varem või hiljem tulnud, sest Tallinna kõrgkoolid talle midagi meelepärast ei pakkunud.

«Tehnikapool mind ei huvitanud ja pedagoogika ka mitte. Mõtlesin, et kooli õpetajaks – no ei, muidugi mitte! Aga minu elus ongi päris palju seda, et kui ütlen, et minuga sellist asja kohe kindlasti ei juhtu, siis läheb just teisiti,» muigab 1985. aastal ajaloo eriala lõpetanud mees.

Tegelikult oleks Pedaru võinud sisseastumiskatsed teha ka näiteks inglise filoloogiasse, psühholoogiasse või juurasse, aga tuli kindla peale välja minna. Psühholoogias oli vajalik matemaatikaeksam ja teised kaks polnud piisavalt huvitavad, ajalugu tundus hea valik. Igaks juhuks viidi sõbraga Tallinnas paberid ka kutsekooli pottsepaks õppimise tarvis.

«Asi ei olnudki niivõrd selles, et just oli alanud Afganistani sõda, kust üks tuttav tinakirstus tagasi saadeti, kogu nõukogude armee kollektiivne olemine jumal teab, kellega või kus – see oli minu jaoks täiesti välistatud,» meenutab mees.

KEERULISED AJAD

Päris lihtsalt siiski ei läinud, sest hea kirjutaja Pedaru sai sisseastumiskirjandi eest üllatuslikult kolme ja valmistas erialaeksamil ette vale pileti. Eksamit vastu võtnud teaduskonna dekaan Allan Liim andis õnneks noormehele uue võimaluse, kokkuvõttes hinnati eksamit viiega ja pääs ülikooli oli olemas.

Tartus veedetud viis aastat olid Pedaru sõnul lahedad, eriti oluline oli kodust eemal iseseisvumine. Akadeemilises mõttes oli kaheksakümnendatel aga raske millestki suurt rõõmu tunda. Tollal olid tippained näiteks dialektiline ja ajalooline materialism, teaduslik kommunism, sõjaline kasvatus ja NLKP ajalugu, millekohaste «kõrgete teadmistega» üliõpilasi õnnistati.

«Mind huvitasid kunsti- ja popkultuuri ajalugu, aga kuigi tegin ettepanekuid neid uurida, polnud kõrgemalt poolt sellest keegi huvitatud. Kõik koolitööd, diplomitöödeni välja, ei olnud päris minu rida, vaid teenisid pigem õppejõudude huve,» tunnistab ta.

Sellist liikuvust ja vabadust, nagu ülikoolis praegu, tollal ei olnud ja suurt manööverdamist ja oma tahtmise läbisurumist Pedaru endale lubada ei saanud. «Kogu aeg oli kerge hirm, et kui ma seda tegema hakkan, saab sõjakomissariaadi karvane käsi ikka kuidagi minust kinni.»

Kartus oli ka põhjendatud, sest näiteks paar aastat nooremad ajalootudengid Indrek Tarand ja Tõnis Lukas visati pärast Kuperjanovi haual käimist koolist välja ja saadeti armeeteenistusse.

Siiski leidis häid põhjendusi, miks vastumeelsetest ainetest puududa. Pedaru hoolitses koos mõne kursusekaaslasega ülikooli juubeliks kokku pandud näituse eest, mida oli tihti vaja kuskile viia ja üles seada. TÜ ajalugu tutvustava suure näitusega sõideti ringi üle Eesti, aga jõuti ka näiteks Moskvasse ja Leningradi.

Tagantjärele ütleb Pedaru, et paljud õppejõud olid suurepärased, näiteks Helmut Piirimäe, Sulev Vahtre ja teised. «Nad ei vahutanud suust mingit kuramuse punast saasta välja, tegelikult võis ka nõukalikes ainetes huvitav olla – tundus, et õppejõud tahavad ka ise asju vähemalt mingisugustessegi mõistlikesse piiridesse panna ja keskustelu tekitada.»

Oli ka erandeid. «Tööliskaitset andis meile üks hästi tigeda olemisega vanamees, keda tolmudotsendiks kutsusime. Ta rõhutas, et materjali ei saa muidu kui tema käest. Käisin tema loengus ühe korra ja see oli kohutav,» meenutab Pedaru.

Õppejõud pani ise tähele, et Pedaru keskendub kõikvõimalike normide ja kostide usina üleskirjutamise asemel hoopis joonistamisele. «Tolmudotsent» võttis tema konspekti ära ja ähvardas, et noormees arvestusest läbi ei saa. Esimesed kolm-neli korda see nii ka oli, aga lõpuks teenis Pedaru «arvestatud» välja.

Loengutevälise Tartu-elu suur osa möödus vanas Pälsoni ühikas praegusel Pepleri tänaval, kus toimus palju. Esimesel aastal tõstsid toakaaslased reformvoodid üksteise peale, et kõrgete lagedega toas rohkem ruumi saada. Teisel aastal ehitas Pedaru seltskond lae alla koguni eraldi magamislavatsi ja toa alumine osa jäi salongiks, kuhu sai ühika parimad asjad, grammofon eelkõige, kokku veetud.

Üheskoos korraldati Pälsoni ühika laulupidu, maja ette tänavale joonistati muu seas ka näiteks 0-rublane rahatäht, mis paljudele nalja tegi. Lähedal Vanemuise tänaval asuva KGB maja asukatele tähendas see aga mitmeid noorte tudengite ülekuulamisi.

ILMA PÕHJUSETA POKRI

Pedaru ise sattus võimudega tõsisemalt pahuksisse alles pärast ülikooli lõpetamist, kui ta oli juba aasta aega Loksa koolis ajalooõpetajana töötanud. 1986. aasta augustis oli mees igapühapäevasel Harjumäe plaadimäel, kus käidi muusikat vahetamas ja sõpradega kokku saamas.

«Toimus haarang: miilitsakooli kutsikad haarasid, inimesed jooksid laiali, kartsid oma kallitest plaatidest ilma jääda. Kuna mul olid ainult mingid makilindid, siis ma ei jooksnud ja mind võeti kinni,» meenutab ta. Noor õpetaja nägi oma natuke punksoengut meenutavate juuste ja kitsaste püksidega välja igati moodne. Kinnivõtjatele tundus aga, et välimus ei ole nõukogulik ja Pedarule tuleb teha trahv.

Jaoskonnas leidis üks miilitsaametnik, et mees töötab õpe-

tajana ja sellist inimest ei tohiks laste ette kohe kindlasti lubada. Pedaru viidi kohtusse pikale protsessile, kus ilma töö- ja elukohata tüübid ning bensiininuusutajad said kiirelt läbi võetud, tema viis aga kohtunik oma kabinetti, sõimas läbi ja teatas, et noormees pannakse kinni.

Lubja tänava kongi esimestest muljetest mäletab Pedaru kohutavaid jõmme täis ruumi. Teistega rääkima hakates tuli aga välja, et tegu oli enamasti sõbralike tegelastega, kes lahkelt õpitud elutarkusi jagasid.

Pärast 15 päeva vangistust pääses mees lõpuks koduste juurde, kellele miilits midagi teatanud polnud, ja lasti õpetajatöölt lahti. See päästis Pedaru suunamise alt ja juhus viis ta edasi koolidesse, mille juhid olid käimasolevast perestroikast juba nakatunud.

UUE AJA ÕPETAJA

Vaba õhkkonna poolest tuntud Kopli kunstikeskkoolis sai tagantjärele kaheksakümnendate lõpu Tallinna esimeseks «uue aja õpetajaks» nimetatud Pedarust nii kolleegide kui ka õpilaste seas populaarne tegelane. Oma ainet tundis ta hästi ja oskas asja huvitavaks teha. Poisid austasid teda laheda oleku pärast, paljud tüdrukud olid noorde õpetajasse armunud.

«Kool võib olla ka kohutavalt igav või hirmus vägivallaasutus, aga see ei pea nii olema. Ajalugu on hea aine, millega mineviku ja oleviku vahele saab sildu ehitada, õpilaste hulgas huvi tekitada ja siis koos edasi rääkida ja arutada,» leiab Pedaru, kelle arvates võiks vähemalt põhiharidus igal pool võrdselt kvaliteetne ja kättesaadav olema.

«Minu arust ei tohiks nii olla, et juba väikeste laste seas hakkab pihta teema, kes käib eliitkoolis ja kes mitte. Ei tohiks olla vahet, kus keegi käib, igal pool peaks olema head õpetajad ja hea sisu.»

Üsna pea sai selgeks, et õpetajapalk ei ole piisavalt suur, et ainult sellega hakkama saada. Pedaru hakkas leidma muid asju, millega tegeleda – nagu bänd ja meedias kirjutamine. Röövel Ööbiku tegemine muutis õpilastega kontakti saamise veel lihtsamaks ja andis palju plusspunkte.

«Eks nad kannatasid mind paremini välja tänu sellele, et ma bändi tegin. Tänu sellele sain koolis rääkida, mida tahtsin ja seepärast pidasin seal nii kaua vastu ka – alles kuskil seitse aastat tagasi tulin ära,» räägib ta.

Õpetajaametit ei ole ta aga päris maha jätnud. Vahepeal Nelli Teatajas, Kroonikas ja Delfi uudisteportaalis töötanud Pedaru on pedagoog ka nüüd, Tallinna linnamuuseumis, kus tema töökohustuste hulka kuuluvad muu hulgas ka haridusprogrammide ja ekskursioonide tegemine. Vahel on tuttavad teda kutsunud ka üksikutesse tundidesse meediast rääkima, aga päriselt kooli tagasi õpetajaks mees ilmselt ei läheks.

«Ma ei kujuta ennast enam sellises keskkonnas ette, kus vahetunni ajal alg- või põhikool kisama hakkab. Sellega on võimalik ära harjuda, aga eks olen juba vana mees ka, gümnaasiumiosas võiks veel midagi teha,» arutleb ta.

Pedaru küll tunnistab, et murdeeas oli ta ka ise parajalt konfliktne ja ennasttäis poiss. «Oh, jumal, ma olen kõvasti peksa saanud selle eest, et ma ülbar olin. Aga otseselt paha inimene ei ole ma kunagi olnud. Vanemaks saades lihtsalt näed ja saad aru, et maailm su ümber on vähemalt sama huvitav, kui sa ise.»

Bändide ja linnamuuseumi kõrvalt töötab Pedaru praegu ka Raadio 2-s, kus ta saabki esmaspäevast neljapäevani koos kaassaatejuhi Maris Ükstiga rääkida kõigest põnevast, mida ümbritsev maailm ette söödab.

«Mulle meeldibki rääkida, olen rohkem visuaali ja helide inimene – raadio on selles mõttes päris hea. Ma mõtlen, et kui mul oleks palju vaba aega ja majanduslik sõltumatus, siis võib-olla hakkaksin isegi filme tegema või rohkem fotograafia või maalimisega tegelema. Aga eks näis, mis tulevik veel toob.» UT

TÕNU PEDARU

- Sündinud 1962. aastal.
- Lõpetanud Tartu ülikoolis ajaloo eriala.
- Õpetanud ajalugu Loksal, Õismäel ja Kopli kunstikeskkoolis.
- Töötanud Nelli Teataja toimetaja, Kroonika tegevtoimetaja ning Delfi peatoimetajana.
- Laulab ansamblites Röövel Ööbik ja Una Bomba.
- Juhib tööpäeviti Raadio 2-s saadet «Siin me oleme» ja on pedagoog Tallinna Linnamuuseumis.

Näitus Tartu Ülikooli Kirjastuse ajaloost

Tinatrükist e-raamatuni

16. september - 28. november 2011
Vanemuise Kontserdimajas

TARTU ÜLIKOOLI KIRJASTUS

www.tyk.ee

Tartu geoloogid Jordaania kuningriigis

Kristjan Rooni

Kristjan Rooni
geoloogia osakonna doktorant

Meie geoloogide meeskond sattus Jordaaniasse seoses Eesti Energia plaanidega võtta kasutusele osa siin leiduvast põlevkivist. Tartu ülikoolilt telliti geofüüsikaline uuring eesmärgiga täpsustada seni peamiselt puuraukude andmestikul põhinevat infot maavara leviku kohta. Tänavu septembris toimus juba teine lähetus, mis vältas neli nädalat ja nelja- kuni kuueliikmelise uurimisrühma eesotsas oli vanemteadur Argo Jõeleht TÜ geoloogia osakonnast.

Baseerusime Prantsuse geoloogide laagris, mis oli varustatud kõigi mugavustega alates soojast veest ja skorpionitest kuni internetini ja kokkadeni. Baas asus pealinnast Ammanist 70 km kaugusel Al Qatrana küla läheduses ning tööle jõudmiseks tuli autoga veel 50 km ida poole kõrbesse sõita.

Ala uurimiseks rakendasime meetodit, mida kutsutakse peegeldunud lainete seismomeetriaks. Välitööde tulemusel kogunes hulgaliselt andmestikku, mille hilisemal töötlusel valmivad uuringuala geoloogilist ehitust kirjeldavad seismilised läbilõiked. Seismiliste lainete tekitamiseks on erinevaid mooduseid. Meie kasutasime selleks kaheksakilost vasarat, millega iga kümne meetri tagant mõniteist korda vastu maad lõime.

Töö käis enamasti neljapäevaste vahetuste kaupa, millele järgnenud puhkepäevad kulusid enamasti Jordaania vaatamisväärsusi külastades.

KALJULINN JA KUUMAASTIK

Hulk inimesi külastab Jordaaniat tõenäoliselt selleks, et näha Petra kivilinna. Piletikassa läbinud külastajat tervitab pärast paarikilomeetrist jalutuskäiku kitsas kanjonis rohkem kui 2000-aastase kivilinna visiitkaart – omaaegne kaljusse uuristatud kuninglik hauakamber, mille fassaad (sest sisse külalisi ei lastud) on hoolimata vanusest säilitanud suuresti oma kunagise hiilguse.

Jalutuskäik läbi kanjoni on meeldejääv tänu erivärvilistele liivakividele, mis võtavad valguse muutudes üha uusi toone ja varjundeid. Terve linn jätab uhke mulje oma tänavate, templite, sammaste, monumentide ning elu- ja olmehoonetega, millest hämmastavalt suur osa on suurepärases seisundis, seda hoolimata ajaloo vältel toimunud maavärinatest ja vallutustest.

Lisaks Petrale on Jordaania hinnatumaid sihtpunkte Surnumeri. Asudes ligi 400 meetrit allpool merepinda, on see koht, kus temperatuur ei lange alla 30 kraadi ja teisalt ei pea muretsema, et põhjamaalase päiksega harjumatu nahk ära põleb. 400 meetrit paksem õhukiht asendas suurepäraselt päikesekreemi ning ülisoolane vesi kaotas vajaduse enda pinnal hoidmisega vaeva näha. Seega jäi meie mureks end veeni transportida ja ülejäänu võis looduse hooleks jätta.

Laiudes ligi 700 ruutkilomeetril, pakub Wadi Rum ehk Kuu org avastamisrõõmu ilmselt nädalateks. Meil nii palju aega polnud, veetsime seal pärastlõuna ja õhtupooliku, et näha päikeseloojangut. Juba seepärast tasub Wadi Rumi külastada. Päikeseloojangu valguses ebamaiselt punastes toonides veiklevad liivakivist ja graniidist kaljud ja veelgi kummalisemates varjundites sinise-, punase- ja oranžitriibuline taevas on vaatepilt, mis päris kindlasti meelest ei kao.

Enamik Wadi Rumis elavaist beduiinidest on paikse eluviisiga ja teenivad elatist, korraldades safarisid autodel, hobustel ja kaamelitel. Perekondi, kes jätkuvalt veedavad osa aastast nomaadidena karjaga ringi rännates, aga jääb üha vähemaks. Paik on tänu kaljudele ja kanjonitele populaarne trekkijate ning ronijate hulgas. Kaitseala lõunaosas Saudi-Araabia piiri ligidal asub Jordaania kõrgeim tipp – 1840 meetrine Jebel um Adaami, mille tipust avaneb selge ilmaga vaade naaberriigile ühel ja Punasele merele teisel pool.

VESIPIIBUGA VEEDETUD TUNNID

Üks jordaanlaste meelistegevusi on vesipiibu suitsetamine, milleta ei möödu ükski pikem istumine. Külastasime meiegi üht paljudest Ammanis leiduvatest vesipiibukõrtsidest, kus veetsime tublid tunnid vesipiibu, tee ja kohalike hõrgutiste seltsis. Tuleb tunnistada, et kundede puuduse üle ei paistnud kõrtsmikul põhjust olevat kurta. Omamoodi elevust tekitas meis see, et kogu külastajate hulga kohta oli üksainus töötaja, kelle ülesanne oli hoolitseda selle eest, et kõik piibud korralikult käima saaksid tõmmatud ja kui mõni hakkas kustuma, siis sellele vunki juurde anda. Võib arvata, et vabadel päevadel see mees suitsetades aega mööda ei saatnud.

Kohalike põhitoiduks on riis, ent kartul täidab pigem garneeringu ülesannet. Valmistatakse liha – peamiselt kana ja lammast, veidi vähem veist. Peaaegu alati käib prae kõrvale midagi värsket. Hommikusöök seisab koos juustust, marineeritud porganditest, kurkidest ja paprikast koosnevast salatisegust ning loomulikult *khubez*'ist. Viimane on Jordaania köögile tüüpiline valge leib, mida pakutakse iga söögikorra kõrvale piiramatus koguses. Lisaks on hommikusöögilaual pea alati *hummus*, mis kujutab endast kikerhernest tehtud pastat.

Jordaania jätab pisut kinnise, kuid sõbraliku Araabiamaa mulje ühes hunnitu looduse ja rikkaliku ajalooga, millest ei saa mööda vaadata. Loodetavasti ei jää see viimaseks korraks sellesse maailmanurka sattuda, sest tundub, et kõik, mis meile silme ette sattus, moodustab vaid jäämäe tipu. Ⓤ

TÜ geoloogid Jordaania kõrbes põlevkivi otsimas.

Fotod: 2x erakogu

REBASTE MOTIVATSIOONI-TÕSTMISE VALEM

Foto: erakogu

Auli Relve
ökoloogia ja elustiku kaitse bakalaureusetudeng, tuutor

Viitsida või mitte viitsida – selles on küsimus. Tudeng teab suurepäraselt, et kui tegevusel pole mõtet, siis ikka ei viitsi. Oma valikutes kahtlemine on ülikooliõpingute vaat et kohustuslik osa, sest eks ole ju kõiges kahtlemine targa inimese tunnus. Eriti raske on aga esmakursuslastel, kellel jääb kogu elurütmi muutuse kõrval uue süsteemiga kohanemiseks õige vähe aega. Väljakutsete rahe all kerkivad küsimused: kas ma õpin õiget asja, miks ma seda õpin või üleüldse mida ma õpin ning sealt on juba lühike samm mitteviitsimise libedale teele. Neid igavikulisi muresid ennetades tulid kaks teaduskonda sel aastal välja uudse lahendusega, mille tulemusel väljus semestri esimesel pühapäeval Vanemuise 46 õppehoonest üle kahesaja rõõmsa rebase, kellest suisa kiirgas viitsimist.

Kaugeltki mitte kõik, kes ülikooli astuvad, ei jõua lõpuni – näiteks *realia et naturalia* valdkonnas ei jõua diplomini ligikaudu pooled sisseastunutest. Põhjuseid, mis sunnivad haridusteed katkestama, on palju ning ühtseid mustvalgeid lahendusi pole. Siiski ei saa kõrget väljalangevuse protsenti tähelepanuta jätta. Isiklikust tudengikogemusest julgen väita, et üliõpilase motivatsioon mängib õppeedukuses keskset rolli.

Ma ei olnud esimene ega viimane tudeng, kelle esimese õppeaasta keskmine hinne kiratses umbes kahe palli võrra madalamal kui kõikidel järgnevatel semestritel. Olin nimelt tulnud oma eriala õppima lootuses, et pääsen elu lõpuni matemaatikast ja keemiast (oo, naiivsust!) ja et esimese aasta põhiained ei motiveerinud õppima, hakkas kummitama loobumismõte. See viis taas kehvade tulemusteni, mis omakorda ei mõjunud motivatsioonile hästi – nõiaring, kus möödus terve rebaseaasta.

Esmakursuslasel on raske saada adekvaatset pilti oma tulevasest erialast, kuna esimesel aastal läbitakse ju alusmooduleid, mille otsesed seosed erialaga ilmnevad alles järgnevatel aastatel. Kergesti tekkivale küsimusele «Kas ma õpin õiget asja?», on omapead keeruline vastust leida, sest arusaam õpitavast erialast on hägune. Oma motiveerituses kahtlemine on aga selge märk selguse puudumisest.

Ja mida rääkida erialast, kui arusaamatuks jääb see *teadus*, mis vanematel olijatel silmad särama lööb. Kes on need habemikud auditooriumi ees ja mida nad minust tahavad? *Professor*, *dotsent* ja *õppeprodekaan* on ju suisa võõrsõnad, aga ka *õppejõud* on üks kahtlane termin, mille suhe sõnaga *teadlane* on vastsele tudengile teadmata. Enamik infot selliste tiitliteni jõudmise protsessist tuleb vanematelt tudengitelt, kes juba midagi aimavad, kuid see info on alati subjektiivne. Raske on seada silme ette teaduse tegemise sihti, kui tee sinnani on hägune.

Neile keerulistele probleemidele leidub lihtne lahendus, mille peale tulid tänavu loodus- ja tehnoloogia- ning matemaatika-informaatikateaduskonna programmijuhid ja tuutorid koos TÜ nõustamiskeskusega. Valem on järgnev: tuleb kutsuda rebased kokku ning nendega vestelda. Ideele ulatas abikäe Euroopa Sotsiaalfond programmi Primus kaudu, kostitades osalejaid kohvipauside ja lõunasöökidega.

3. ja 4. septembril toimus loodus- ja tehnoloogiateaduskonna peahoones esmakursuslaste konverents, kus vastati loodus- ja tehnoloogiateaduskonna ja matemaatika- ja informaatikateaduskonna rebaseid kummitavatele põhimõttelistele küsimustele. Värsked tudengid said sinasõbraks ülikoolirahvaga programmijuhist kuni osakondade juhatajateni, rääkimata saatusekaaslastest, tutvustati võimalusi tegeleda oma erialaga väljaspool auditooriumit ja ka kodumaad, kõneldi ülikooliharidusе alustaladest ning toimusid grupiarutelud ja nõustamiskeskuse sessioonid.

Ürituse korraldasid õppeprodekaan Mart Noorma ja Margus Niitsoo, kelle nimed ei vaja epiteete. Rebaste ette astusid tudengid, vilistlased ja teadlased, tutvustati tudengiorganisatsioone, kes tegutsevad *realia et naturalia* valdkondades, räägiti ülikooli, ühiskonna ja üliõpilase ootustest teineteisele. Sõna võtsid ka Mart ja Margus ise, kes muu hulgas kõnelesid keskkooli erinevustest võrreldes ülikooliga ning teadlaste rollist ühiskonnas, andes selle käigus suurepäraselt edasi ülikooli vaimsust ja igati elutervet suhtumist.

Kohvipauside ajal võis Marti näha esmakursuslastega lobisemas ja nende tagasihoidlikku olemust sulatamas. Samal õhtul Atlantises toimunud tutvumisõhtul olid esmakursuslased kui kalad vees.

Oluline osa konverentsist oli mõtisklusring, mida juhtisid nõustamiskeskuse spetsialistid. Vastsed tudengid said nõustajate suunamisel kaardistada oma eesmärke ja ootusi ülikoolile. Jagati erialavaliku lugusid, mõtiskleti teemal: «Miks ma ülikooli tulin?» ja anti näpunäiteid, kuhu pöörduda tudengielus kerkivate küsimustega.

Seejärel kohtuti programmijuhtidega, kes selgitasid rebastele nende õppekava tagamaid. Näiteks minu eriala üliõpilased said lahata õppekava loogikat, iga aine rolli õppekavas ja neil teemadel ise arvamust avaldada. Programmijuht tutvustas ka enda uurimisvaldkonda, andes noortele ülevaate eriala rakendusvõimalustest. Tööandjate poolelt oli konverentsil esindatud Heikki Kalle, kes rõhutas bakalaureuseaastail põhiainetega ehitatava vundamendi olulisust, mida hilisemas elus ei asenda ükski täiendkoolitus.

Kirsiks tordi peal oli aga «superstaaride» ülesastumine, kust ei lahkunud naeratuseta ükski nägu. Toivo Maimets, Eno Tõnisson ja Kristjan Zobel olid palutud rääkima teemal, mida tähendab olla teadlane, õpetaja ja õppejõud. Järgneva tunni jooksul avanes auditooriumis kahetsusväärselt haruldane pilt: pikad read üliõpilasi, kes ettepoole nõjatudes ühtegi sõna kõrvust mööda ei lasknud, iga silmapaar jäägitult kõnelejale keskendunud.

Humoorikad sõnavõtud olid lühikesed, kuid tabasid naelapea pihta, jättes kahtlemata kustumatu mulje kõigile, kel oli õnne ruumis viibida. Näiteks minule mõjus Toivo Maimetsa teaduseteemaline mõttearendus niivõrd sütitavalt, et koju jõudes asusin jalamaid oma lõputöö jaoks artikleid läbi töötama ning tunnid möödusid kui lennates.

Ainus negatiivne emotsioon, mis kripeldama jäi, oli kahetsus, et vanemate kursuste tudengid omal ajal säärast võimalust ei saanud. Juba õpingute alguses eesootava ülikoolikogemuse lahtimõtestamine oleks vast ära hoidnud nii mõnegi motivatsioonikriisi või katkestamise.

Praegu aga jääb vaid üle õnnitleda loodus- ja tehnoloogia- ning matemaatika- ja informaatikateaduskonda eduka esmaürituse puhul, mis kindlasti ei tohiks jääda viimaseks, ja soovitada teistel teaduskondadel ka enda tudengitele midagi samalaadset pakkuda. Valem on lihtne, teostuski pole kontimurdev ning sel moel saab ju suurepäraselt tõestada, et TÜ hoolib oma tudengitest. Ning küll siis ka tudengid viitsima hakkavad. Ⓤ

Kuidas üliõpilasteadust tehti?

Üliõpilane Jaak Järv valmistas 1969. aastal keemilise kineetika ja katalüüsi probleemlaboris tangide, malli ja joonlaua abil alumiiniumtraadist ja plastmasstorust Eestis arvatavasti esimese valgu ruumilise mudeli. Foto: Raivo Velsker

Varje Sootak
varje.sootak@ut.ee

Esimeste kursuste töödega taheti professor Toivo Maimetsa sõnul teadusemaailma sisse saada, kanda need teistele arusaadavalt ette, tekitada kirjanduse ja mõttetöö abil oma seisukohti ning neid argumenteeritult kaitsta.

Ajaloohakatisi näiteks ei jätnud motiveerimata sõjaajaloolase Rein Helme emotsionaalsed ja asjatundlikud selgitused ajalooringi suurekskursioonil endisele Ida-Preisimaale (Kaliningradi oblast): «Näete, Vene armee koondus umbes sinna, kus need pärnad kasvavad, aga sealt, umbes tolle putka ja telefoniposti vahelt ründasid neid Prantsuse kürasiirid. Napoleon seisis umbes tolle veoauto juures». Oma tudengiaega meeleolukalt kirjeldanud Lauri Vahtrel jäänud Helmest mulje, nagu oleks too ise Napoleoni sõdu pidanud. Populaarse ajalooringi mitmepäevastel suurekskursioonidel pidasid üliõpilased ka ise ettekandeid. Ja nagu kõik erialaringid, nii koondus ka ajalooring ÜTÜ

alla ehk Üliõpilaste Teaduslikku Ühingusse.

ÜTÜ oli mittepoliitiline formaalne katusorganisatsioon, mis koordineeris üliõpilaste teadustegevust, kuhu kuulusid ringid, kus korraldati võistlustööde konkursse, seminarlaagreid jmt. Teadustööd tehti kursustel ja ringides õppejõudude juhendamisel.

MIS OLI ÜTÜ?

Tartu ülikoolis loodi ÜTÜ teiste liiduvabariikide eeskujul 1948. aastal. Erialaringid alustasid tööd kohe pärast sõda ning ÜTÜ sai asutada juba 13 ringiga: eesti keel, ajalugu, keemia, farmaatsia, patoloogiline anatoomia, kirurgia, zooloogia jt.

Aastatega ringide arv kasvas, eriti seoses uute erialade õpetamisega. Ringi teaduslik juhendaja oli õppejõud, esimees üliõpilane. Ringide tööd koordineeris teaduskonna ÜTÜ nõukogu, neid omakorda üleülikooliline ÜTÜ nõukogu. Viimast on juhtinud Valner Krinal, Lembit Allikmets, Udo Reino, Vello Peedimaa, Jaan Sootak jpt.

1961 asutati ka ÜTÜ vabariiklik nõukogu, mida juhtis aastakümneid TRÜ farmakoloogiaprofessor Johannes Tammeorg (1919–1986). Liiduvabariikide esindajaist moodustati üleliidu-line nõukogu.

See keerulisena paistev struktuur oli tegelikult lihtne. Tudengil tasus vaid põhjalikke kursuse- ja diplomitöid kirjutada või ringis iseseisev töö teha, siis tuli ÜTÜ kaudu mõni auhindki ja sai oma nina ka koduülikoolist kaugemale pista. Rääkimata kogemuste saamisest ja mõttekaaslastega lävimisest.

Noore inimese teadusepisik võib aga avastamata jääda, kui professor Toivo Maimetsa sõnul ei saaks tema «nõel kotis» võimalust varakult välja tulla. Ta ise sattus aineolümpiaadidel keemiahoone molekulaarbioloogia laborisse juba keskkooliõpilasena.

«Ülikoolirahvas pühendas meid bioloogia ja keemia valda ja kutsus laborit vaatama.» Sealt leidis ta ka oma tulevased õpetajad, kelle arvamusest siiani väga lugu peab. «Esimene sisuline asjadesse pühendaja oli Mart Saarma, esimene üliõpilastööde juhendaja Mart Ustav, kandidaaditöö juhendajaks Richard Villems ja kadunud Artur Lind. Kõik need nimed ütlevad täna väga palju.»

TEADUSTÖÖ ALGUS

Alates 1965. aastast on võimekatele kooliõpilastele eri nimede all pakkunud stimuleerivat intellektuaalset tegevust TÜ teaduskool. Direktor Viire Sepp märgib, et andekatele noortele tasub silm peale visata juba enne ülikooli, siis langeb seeme väga viljakasse pinda. Ammu on jõudnud paljud kunagised teaduskooli kasvandikud teaduskraadideni. «Ka Eesti viimaste aegade noorimad doktorid Darja Lavõgina ja Margus Niitsoo on teaduskooli kasvandikud,» nentis Sepp.

Orgaanilise keemia professor, akadeemik Jaak Järv peab andekate õpilaste ülikooli jõudmisel väga oluliseks, et nad nooremate tudengitena kiiresti oma koha leiaksid nii vanemate tudengite seltskonnas kui ka teadurite ja õppejõudude hulgas. «See seob, haarab kaasa ja mõjutab ka eriala omandamist ning teadustööd.»

SISULINE TÖÖ

Üleülikoolilise ÜTÜ üks ülesandeid oli üliõpilaste teadustööde konkursside korraldamine, seega tunnustuse jagamine. Enamiku erialade tudengitel tuli nõukogude ajal viie aasta jooksul teha mitu kursusetööd ja diplomitöö. Professor Jaan Sootak ütles, et mõne tudengi juhendamise ajal hakkas selgeks saama, kas sealt tuleb midagi rohkemat kui tavaline kursuse- või diplomitöö. «Olukorras, kus juuras tuli igal aastal kirjutada kursusetöö ja lõpuks veel diplomitöö, ei olnud topelttöödel mingit mõtet.» Õppejõud valisid tugevamad tööd välja ja need läkitati ÜTÜ konkursile.

Mõnel erialal kursusetööd puudusid, nagu näiteks arstidel, mõnel reaalala kursusel jm. Neil toimus kogu tudengite uurimistöö erialaringi raamides, osaleti ka kateedrite uurimistöös, sageli lepingulistes töödes. Professor Jaak Järv, kes tudengina tegutses füüsikalise biokeemia ringis ning hiljem oli selle juhendaja, ütles, et sisuliselt ÜTÜ olemasolu tudengite teadustegevust ei mõjutanud. «Midagi huvitavat ei tehtud ainult ÜTÜ enda pärast. Kõik olenes tudengite tahtest ise midagi uurida ja arutada, eelkõige teaduse teemadel, aga ka maailma tunnetamisega seotud filosoofilistel teemadel.»

Konkursid toimusid teadusvaldkonniti, ühiskonnateadustes ka eraldi. Parimad said rahalisi auhindu ja diplomeid, samuti

tunnustati juhendajaid. Esimeste kohtade tööd saadeti edasi vabariiklikule konkursile ja selle parimad Moskvasse üleliidulisele konkursile. Igal aastal avaldati ülikoolilehes nii võitjate kui ka juhendajate nimed, korraldati rektori vastuvõtt jne. TRÜ medalisaak oli alati kopsakas.

Ülikooli ÜTÜ tõstis esile ka parimaid ringe ja nende juhendajaid. Näiteks 1983. aastal olid humanitaarteadustes parimad eesti keele ja soome-ugri keelte ning rahanduse ja krediidi ring. Eesti keele ja soome-ugri ring korraldas konverentse, kevad- ja sügiskoole, osaleti murdevõistlustel jne. Rahanduse ja krediidi ringi peeti parimaks seepärast, et kuigi tegutseti klassikalistes töövormides, oli tegevus süstemaatiline ja hästi läbi mõeldud, osaleti edukalt konkurssidel jne. TRÜ ÜTÜ nõukogu esimees Jaan Sootak kirjutas ülikooli lehes, et vaieldamatult olid parimate hulgas ajaloo ja arstiteaduskonna ringid, kuid seekord eelistanud komisjon värsket verd ning tõstis esile neid, kes viimastel aastatel oma hea töö ja uute tegevusvormidega parimaks jõudnud. Ajalooringi klassikalised töövormid olid nagu enamikul ettekandekoosolekud, konverentsid, aga ka suur- ja väikeekskursioonid, suusamatkad jmt. Selle rahvusvaimsusega ringi tugevus oli selles, et ajaloo osakonna üliõpilasliidrid olid ka ringi liidrid.

ÜTÜ-aegsete võidutööde autorite ja parimate ringide nimed kordusid pidevalt. Paljudest omaaegsetest edukatest üliõpilasteadlastest on saanud tuntud teadlased ja õppejõud.

Õigusteaduskonna ÜTÜ konverents 1982. aastal ülikooli raamatukogus.

Foto: erakogu

Omaette nähtuseks olid vabariikliku ÜTÜ nõukogu eestvõttel toimunud seminarlaagrid, mida Eesti kuus kõrgkooli korraldasid igal aastal kordamööda Viitnal, Järvseljal, Käärikul jm.

TARTUST KAUGEMALE

Neist osavõtt tähendas ÜTÜ liikmeile eelkõige kontakte üliõpilaste, õppejõudude ja teadlaste ning teiste loovisikutega, nagu näiteks Kaljo Põllu, Veljo Tormis, Leo Normet, Arvo Valton jt. Ja seda kõike sundimatus, vabameelses õhkkonnas.

Ajakirjandustudeng Ene Paaver kirjutas ülikoolilehes 1984. aasta seminari vestlusringist Viitnal «Kes me oleme, kust me tuleme?», kuidas Lennart Meri, Veljo Tormis ja Kaljo Põllu kõnelesid, et omavahel pole nad oma rahvuseetilist mõjuvõimu tugevdamist kooskõlastanud, küll aga on üksteise julgusest tuge saadud. Tormise eestvõttel lauldi ühiselt katkendeid tema «Kalevalast» ja «Kalevipojast».

Välismaale ÜTÜ liinis mõistagi ei pääsenud, küll aga vennasvabariikidesse, vastastikku osaleti üksteise üritustel. Koostöögeograafia ulatus kaugele lõunasse. Harvad polnud käigud Moskvasse üleliidulistele konverentsidele. Kuigi seal tuli tundmatu sõduri hauale pärg asetada ja muud tseremooniad kaasa teha, pakkus lävimine teiste tudengite ja Moskva kultuurimekaga palju põnevat. Üllatuti, et näiteks psühholoogide rebasteõhtul lauldi Gaudeamust, küll liiga kiiresti ja hoogsalt, aga ikkagi.

Professor Toivo Maimets, kes on olnud ülikooli teadusprorektor, ütles, et ÜTÜ andis talle esimese kogemuse ka teaduse administreerimise alal. «Olin pärast Ülo Manderit teaduskonna ÜTÜ esimees ja hiljem ülikooli ÜTÜ kaasesimees. See sundis varakult küsima küsimusi teaduse rollist ühiskonnas ning sellest, kuidas ühiskonna ja teaduse suhtlemine võimalikult mõlemale kasutoov oleks.»

Professor Jaan Sootaki sõnul tõi ÜTÜ üliõpilase teadusellu ja andis ka juhendajale rohkem kogemusi kui tavaline kohustuslike tööde juhendamine. «Minu jaoks tähendas ÜTÜ lävimist tudengite koorekihiga. Olin ka õigusteaduskonna õppeprodekaan, kes teadupärast pidi enamasti tegelema veidi teistsuguse seltskonnaga.»

Professor Jaak Järvel on hea meel, et tal õnnestus pärast juhendaja Aavo Aaviksaare lahkumist Tallinnasse Küberneetika Instituuti füüsikalise biokeemia ring elus hoida ning et sellest kasvas välja keemiaosakonna bioorgaanilise keemia eriala. «Mitmed tolleaegsed tavad elavad tänaseni, millest üks on biokeemia kevadkool, mis nüüd on Eesti Biokeemia Seltsi mütsi all. Aga sisu on endine, suures osas ka vorm. Ja meie ringi regulaarsete seminaride traditsioon on samuti alles, nüüd aga juba erialaseminaride näol.»

Järv rõhutab, et ÜTÜ oli katus ja vorm, mis sisu ei määranud. «Vormi kadumine on tekitanud probleemi, sedagi, et raha ürituste korraldamiseks tuleb mujalt hankida.» ÜTÜ-d finantseeriti ülikooli eelarvest ja enamasti jätkus raha nii konverentside korraldamiseks, komandeeringuteks kui ka suusatamiseks jm.

Taasiseseisvumise hakul, mil tudengid tegelesid üliõpilasseltside ja korporatsioonide taastamisega, surid välja paljud ringid ja hääbus ka ÜTÜ kui organisatsioon. Parimad üliõpilastööd leiavad tunnustust uutel konkurssidel (teaduste akadeemia), stipendiumifondides jm. Avardunud maailm toob kätte teadusinfo ja võimaldab sõita kaugele kolleegide juurde.

Majandusteaduskonna tudengid leidsid aga, et nad vajaksid üliõpilaste, teaduse ja õppejõudude paremaks koostoimimiseks üht organisatsiooni ja lõid tänavu oma ÜTÜ ja ka MTÜ majandusklubi. Endisaegse ÜTÜ taolise toimimismehhanismi järele tunneb puudust ka professor Maimets. «Kahju, et praegu ÜTÜ-taolist organisatsiooni koos suurt hulka haaravate konverentside ja muude üritustega ei ole.» UT

Kasutatud kirjandus vt: www.ajakiri.ut.ee.

Huvi, usk ja õnn

Toivo Maimets
rakubioloogia professor, molekulaar- ja rakubioloogia instituudi direktor

Teadusmaailm, nagu paljud teisedki sotsiaalvõrgustikud, on inimese enda loodud. Raske on sinna sisse ja ilmselt võimatu välja saada.

Mida on siis vaja sinna sissesaamiseks?

Huvi. Huvi enda ümber toimuvate asjade vastu ja soovi neid mõtestada – aru saada, kuidas asjad «töötavad». See huvi on absoluutselt primaarne ning kui see on olemas, on see nagu nõel kotis, mis ikka välja tungib – mis tähendab, et noor inimene jõuab nii või naa teaduse maailma.

Aga on vaja ka usku, et see maailm on tõeline ja oluline. Teadusmaailma tähtsustamine ei tulene ainult looduse poolt kaasa antud vajadustest või inimese loomulikust arengust. Su ümber peavad olema ka inimesed, kelle arvamusest sügavalt lugu pead, mistõttu hakkad isegi oluliseks pidama seda, mis on oluline nende jaoks. Need ongi su õpetajad – ükskõik kas neil formaalselt selline ametinimetus on või mitte. Nende abil hakkadki uude maailma sisse kasvama.

Ja kui oled õnnega koos, saanud teaduse serva peale ning leidnud endale head õpetajad, siis tuleb, nagu professor Mart Saarma meile teise kursuse üliõpilastele kunagi ütles, jalad korralikult teaduse ukse taga puhtaks pühkida, viisakalt koputada ja siseneda. Ning lihtsalt tööd teha. Väga palju ja väga pühendunult. Sajaprotsendilist edu ei saa ka see garanteerida, aga see ongi teaduse olemus – kohtumine tundmatuga.

SERGEI ISSAKOV – 80

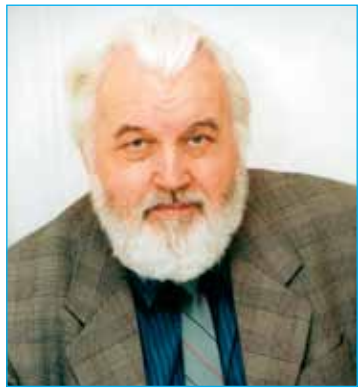

Foto: erakogu

Sergei Issakov on sündinud 8. oktoobril 1931 Narvas. Suurem osa tema elust on möödunud aga Tartus. 1949 alustas ta TÜ-s õpinguid vene keele ja kirjanduse osakonnas, mille lõpetas *cum laude*. Diplomitööd juhendajas Juri Lotman, kes nimetas Issakovi oma esimeseks õpilaseks. 1954. aastast emeriteerumiseni töötas Issakov TÜ vene kirjanduse kateedris laborandist professori (1976) ning kateedri juhatajana (1980–1992).

1992–1997 oli ta taasavatud slaavi filoloogia õppetooli professor ning jätkas loengukursuste lugemist ka pärast emeriteerumist. 1983–1986 töötas ta külalisprofessorina Helsingi ülikoolis ning esines loengutega Soome, Itaalia, Venemaa, Läti, Leedu, Gruusia jt ülikoolides. Tema kandidaadi- ja doktoriväitekiri olid pühendatud eesti-vene kirjandus- ja kultuurisidemetele. Issakov on tuntud ekspert kultuuridevaheliste kontaktide, eesti kirjandus- ja ajakirjandusloo ja TÜ ajaloo vallas. Tema teadustööd on pälvinud riiklikke autasusid.

Oma esimese teadustöö avaldas Issakov juba üliõpilasena, nüüdseks ulatub tema teadustööde arv üle 500 (sh 10 monograafiat, õpikud kõrg- ja keskkoolile, kolm antoloogiat, 750 entsüklopeediaartiklit). Tema uurimusi on avaldatud paljudes keeltes.

1993 asutas Issakov Vene uurimuskeskuse Eestis, kuhu on koondatud Eestimaa vene diasporaa kultuuri käsitlevad tööd. Samale teemale on pühendatud ka tema raamatud «Venelased Eestis (1918–1940)» ning tema poolt toimetatud kollektiivne monograafia «Vene rahvusvähemus Eesti Vabariigis (1918–1940)». Laiale lugejaskonnale on kirjutatud «Olukirjeldusi vene kultuuriloost Eestis», «Tuhande aasta pikkune teekond. Venelased Eestis: Kultuuri ajalugu» jt raamatud.

1995–1999 oli Issakov riigikogu ning Balti assamblee liige. Tema panus Eesti riigi poliitikasse pälvis riikliku autasu – III järgu Valgetähe ordeni. Intensiivse teaduselu kõrval on Issakov kirglik seeneline ja rännumees.

Kolleegid ja õpilased õnnitlevad Sergei Issakovi juubeli puhul ning soovivad talle kauaaegset tegevust Eesti kultuuri hüvanguks.

slaavi filoloogia osakond

JANNO REILJAN – 60

Foto: Andres Tennus

8. oktoobril jõuab riigimajanduse professor Janno Reiljan juubelini – täis saab kuus aastakümmet.

Janno on Võrumaa mees, Krabi kandist pärit, kes nüüdki võrokestest õnnitlejatele vastab ikka võro keeles. Ta on läbi käinud väärika tee: lõpetas 1970. aastal Võrus Kreutzwaldi nimelise keskkooli, 1975. aastal Tartu ülikoolis majandusüberneetika eriala *cum laude*, kaitses 1980. aastal kandidaadikraadi Moskva ülikoolis ja on end seejärel täiendanud Bonnis, Kielis, Bostonis jne. Juubilar andis hindamatu panuse majandusteaduskonna uuendamisse 1990. aastate alguses, kui ta võttis vastutuse dekaanina ja seejärel arendusprodekaanina. Sellest ajast on pärit paljud meie teaduskonna tegevuse aluspõhimõtted. Tema aktiivsus ei lubanud tal kõrvalt vaadata Eesti riigi taasrajamist ja juba 1992. aastal töötas ta peaministri nõunikuna.

Hiljem maitses ta ka poliitiku leiba, olles riigikogu IX, X ja XI koosseisu liige. Lõpuks võitis siiski soov ülikoolis töötada, teadust teha ja noori õpetada, mis tõi ta 2007 tagasi majandusteaduskonda. Kolleegidena tundsime rõõmu, kui ta jätkas tööd riigimajanduse korralise professorina.

Janno tahab teha töid äärmiselt põhjalikult ja nõuab seda ka teistelt. Rumalust on ta alati vihanud ja selle vastu tormiliselt välja astunud. Eks sellise kirega tegutsemine on vahel toonud kaasa ka arusaamatusi, kuid aeg on ikka andnud arutlust.

Janno on väga elurõõmus inimene. Tal on oskus ka kõige lihtsamates sõnavõttudes nii sõnu ritta seada, et lihtsalt ajab naerma. Tema anekdootide varu tundub ammendamatuna. Juubilari iseloomustab väga tugev veenmisvõime, mida kasutades on ta suutnud meie teaduskonnale võita palju noori, kellest hiljem on saanud nii professoreid kui ka õppejõude ja teadureid.

Soovime tervist ja jõudu samas vaimus jätkamiseks!

majandusteaduskonna rahvas

Õnnitleme

80 Henni-Heidi Kallak, loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitprofessor – 20. oktoober
70 Ivar-Olavi Vaasa, füsioloogia vanemassistent – 19. oktoober
65 Aimar Nagel, infrastruktuuri talituse tehnik – 2. oktoober
60 Lilia Külv, erialaraamatukogude peaspetsialist – 19. oktoober
55 Maria Lavrukova, majandusosakonna ühiselamu komandant – 3. oktoober
Jüri Saar, kriminoloogia professor, avaliku õiguse instituudi juhataja asetäitja, kriminaalõiguse, kriminoloogia ja kognitiivse psühholoogia õppetooli juhataja asetäitja – 21. oktoober
Enn Lust, keemia instituudi direktor ja akadeemik, füüsikalise keemia professor, füüsikalise keemia õppetooli juhataja ja akadeemik – 22. oktoober
Anne Kõre, bibliograaf – 28. oktoober
Maire Vasar, lasteallergoloogia ja -pulmonoloogia dotsent – 30. oktoober
50 Tiina Rebane, pediaatria õppetooli laborant – 1. oktoober
Jüri Tuha, botaanika osakonna tehnik – 3. oktoober
Külli Salumäe, huvihariduse lektor – 10. oktoober
Anu Treikelder, romaani filoloogia lektor, filosoofiateaduskonna prodekaan – 22. oktoober
Rigel Kivi, keskkonnafüüsika vanemteadur – 24. oktoober
45 Ivika Pall, erialainfotalituse referent – 7. oktoober
Kaja Vaabel, raamatukogu juhataja – 8. oktoober
40 Eva Liina Asu-Garcia, foneetika vanemteadur – 5. oktoober
Annely Mürk, teoreetilise mehaanika lektor – 21. oktoober
35 Karoliina Vilimaa-Pennarun, välissuhete spetsialist – 4. oktoober
Tiina Viin, turismimajanduse lektor, turismi- ja hotelliettevõtluse õppekava programmijuht – 13. oktoober
30 Mark Kantšukov, rahanduse lektor – 22. oktoober

IN MEMORIAM

Kalju Põldvere

23.05.1929–02.09.2011

Foto: erakogu

Jäädavalt on lahkunud arstiteadlane-patoloog ja zooloog, teenekas teadusorganisaator, riigikogu liige, emeriitprofessor meditsiinidoktor Kalju Põldvere. Ta sündis Ohtu külas Keila vallas 23. mail 1929. Talulapsena tundis ta varakult huvi loomatervishoiu ja looduse vastu. See huvi viiski ta TÜ arstiteaduskonda. Ta läbis ka kogu bioloogia õppekava, kuid teine diplom jäi välja andmata,

kuna seda ei lubanud tolleaegsed eeskirjad. Mitmekülgne haritus, lai silma- ja huvidering iseloomustab kogu tema edasist elukäiku: õppejõud, hiljem professor erinevates TRÜ arstiteaduskonna kateedrites (histoloogia-, neuroloogia-, patoloogiline anatoomia ja kohtuarstiteadus), meditsiini kesklabori asutaja ja juhataja, EPA histoloogiaprofessor, TÜ zooloogiakateedri professor ja juhataja.

Teadlasena oli Põldvere ennekõike morfoloog-histoloog, kelle suurimaks teeneks on koekultuuride meetodi laialdane rakendamine kudede arenemise uurimisel. Sellise lähenemisega sai palju selgemaks närvikudede, eriti selle ektomesenhüümist pärineva osa arenemine. Tema juhtimisel arenes 1960. aastate alguses välja meditsiini kesklabor oma osakondadega, mis hiljem said aluseks üld- ja molekulaarpatoloogia instituudile. Karismaatilise liidrina suutis Kalju Põldvere koondada kesklaborisse mitmete erialade esindajad, süvendades sellega koostööd teaduskondade vahel.

Pedagoogina juhendas ta arvukalt õpilasi, kellest on saanud tippspetsialistid, teadlased ja õppejõud eri bioloogia ja meditsiini aladel. Lektorina oli ta särav isiksus, kelle loenguid iseloomustas hea keelekasutus, sisutihedus, originaalsus ja mõtteselgus. Tema seisukohtade ja sõnavõttude sirgjoonelisus ja kompromissitus on legendaarsed. Tänu heale keelevaistule ja -huvile oli professor teadusterminoloogia ekspert, märkimisväärse panusega emakeelse erialakeele arendamisse. Tema kirjutatud õpikute tekst on läbimõeldud ja teaduslikult täpne, samas haarav ja hästi loetav.

Jääme Kalju Põldvere mälestama suurepärase õppejõu ja teadlasena ning sirgjoonelise eestimeelse inimesena!

arengubioloogide ja zooloogide nimel Raivo Raid

KAITSMISED

10. oktoobril kell 16 kaitseb **Bingsheng Zhang** informaatika erialal *doctor philosophiae* kraadi saamiseks doktoritööd «Efficient Cryptographic Protocols for Secure and Private Remote Databases» («Efektiivsed krüptograafilised protokollid turvaliste ja privaatsete kaugandmebaaside jaoks»). Kaitsmine toimub Liivi 2-405. Juhendajad vanemteadur Helger Lipmaa ja prof Peeter Laud, oponendid *sen. lector* Jens Groth (University College London, Suurbritannia), *assistant prof* Jesper Buus Nielsen (Aarhusi ülikool, Taani).

12. oktoobril kaitseb **Signe Viimsalu** õigusteaduskonnas doktoritööd teemal «The Meaning and Functioning of Secondary Insolvency Proceedings» («Teiseste maksejõuetusmenetluste mõiste, tähendus ja funktsioneerimine»). Kaitsmine toimub Iuridicumis Näituse 20 auditooriumis K-03. Juhendajad prof Paul Varul ja prof Bob Wessels, oponendid prof Stefania Bariatti (Milano ülikool, Itaalia) ja Rimvydas Norkus (Romeriuse ülikool, Leedu).

27. oktoobril kell 11.15 kaitseb **Ingrid Ulst** õigusteaduskonnas doktoritööd teemal «Balancing the Rights of Consumers and Service Providers in Electronic Retail Lending in Estonia» («Tarbijakaitse ja teenusepakkujate õiguste tasakaalustamine elektrooniliste tarbijalaenude pakkumisel Eestis»). Kaitsmine toimub Iuridicumis Näituse 20 auditooriumis K-03. Juhendajad *dr iur* dots Karin Sein ja *dr iur* dots Lasse Lehis, oponent prof Geraint Howells (Manchesteri ülikool, Suurbritannia).

28. oktoobril kell 16.15 kaitseb **Ilmar Rootsi** ajaloo erialal filosoofiadoktori teaduskraadi taotlemiseks doktoritööd «Hunt ja inimene: suhted Eestis 18. sajandi keskpaigast 19. sajandi lõpuni» («Relationship Between the Wolf and Man in Estonia from the Middle of the 18th Century until the End of 19th Century»). Kaitsmine toimub TÜ nõukogu saalis. Juhendaja prof Tiit Rosenberg, oponent prof dr Aleksander Loit (Stockholmi ülikool, Rootsi).

31. oktoobril kell 16.15 kaitseb **Reina Uba** informaatika erialal *doctor philosophiae* kraadi saamiseks doktoritööd «Merging Business Process Models» («Äriprotsessimudelite ühildamine»). Kaitsmine toimub Liivi 2-404. Juhendajad prof Marlon Dumas ja dr Marcello La Rosa (Queenslandi tehnoloogiaülikool, Austraalia), oponendid prof dr Mathias Weske (Potsdami ülikool, Saksamaa) ja prof Marite Kirikova (Riia tehnikaülikool, Läti).

2. novembril kell 12 kaitseb **Priit Manavald** õigusteaduskonnas doktoritööd teemal «Maksejõuetusõigusliku regulatsiooni majanduslik efektiivsus» («Economical Argumetation to the Alternatives of the Legal Regulation of Insolvency»). Kaitsmine toimub Iuridicumis Näituse 20 auditooriumis K-03. Juhendajad prof Paul Varul ja prof Toomas Haldma, oponendid prof Erik Nerep (Stockholmi majanduskool, Rootsi) ja prof Jaan Alver (TTÜ).

STIPENDIUMID

TÜ sihtasutuse stipendiumid 2011 sügissemestril

Taotlused stipendiumitele kandideerimiseks tuleb sisestada hiljemalt **1. novembriks** TÜ SA koduleheküljel www.ut.ee/sihtasutus, alajaotuses «Taotle stipendiumi» ning lisadokumendid soovitavalt e-posti teel ruth.kotsar@ut.ee.

Raefondi preemia esildised saata hiljemalt **1. novembriks** TÜ sihtasutusele sisepostiga või aadressil Ülikooli 18. Ühele taotlejale ei maksta välja mitut stipendiumi. TÜ SA stipendiumid ja preemiad antakse üle emakeelse ülikooli aastapäeva ürituste raames.

Lisainfo: www.ut.ee/sihtasutus; tel. 7375852 või 5216820 (Ruth Kotsar).

Estraveli stipendiumid – kokku 1970 eurot. Stipendiumite suurus sõltub taotlustest. Taotleda saavad kõikide teaduskondade vahetusüliõpilased ja noorteadlased oma õppe- ja teadusreiside toetuseks.

Kaleva Traveli stipendiumid – kokku 5000 eurot. Stipendiumite suurus sõltub taotlustest. Taotleda saavad kõikide teaduskondade magistri- ja doktoritaseme üliõpilased oma õppereiside toetuseks.

Tartu Raefondi stipendiumid ja preemiad – 9 stipendiumit ´a 640 eurot ja 4590 eurot preemiateks. **Stipendiumi** saavad taotleda Tartust pärit edukad üliõpilased (keskmine hinne vähemalt 4,0) oma õppe- ja teadustöö toetuseks. **Preemiad** on mõeldud TÜ õppejõudude, üliõpilaste ja töötajate premeerimiseks Tartu linna ajalugu, haldust, infrastruktuuri ja huve käsitlevate silmapaistvate teadus-, õppe- ja arendustöö tulemuste eest, samuti samasuunalise teadus- ja õppetegevuse arendamise eest.

Silvere-Panti stipendiumid – 6 stipendiumit ´a 640 eurot. Taotleda saavad kõigi erialade kõigi tasemete edukad üliõpilased, kes vajavad majanduslikku abi. Võrdsete kandidaatide puhul eelistatakse naisüliõpilasi.

Andreas ja Elmerice Traksi stipendiumid – stipendiumifond on kuni 12 800 eurot, stipendiumide arvu ja suuruse otsustab komisjon. Taotleda saavad arstiteaduskonna magistrandid, doktorandid ja teadustööd tegevad arst-residendid, samuti majandus-, õigus ning sotsiaal- ja haridusteaduskonna magistrandid ja doktorandid, kelle uurimistöö teema on seotud poliitilis-riikliku valdkonnaga.

Ruth Käbini stipendium – 1 stipendium 640 eurot. Taotleda saavad arstiteaduskonna edukad põhiõppe üliõpilased.

Laste Kliiniliste Uuringute Fondi stipendium – 950 eurot. Taotleda saavad laste kliiniliste uuringutega tegelevad arstiteaduskonna õppejõud, doktorandid ja arst-residendid oma jooksval aastal avaldatud, ette kantud või avaldamiseks/ettekandmiseks esitatud teadustöödega.

Nadia Walteri stipendium – 1 stipendium 1500 eurot. Taotleda saavad arstiteaduskonna doktorandid ja noored teadlased (kuni 41-aastased), kelle uurimisvaldkonnaks on neuroloogilised haigused.

Johannes Voldemar Veski stipendium – 1 stipendiumi 450 eurot. Stipendiumi saavad taotleda eesti keele eriala bakalaureusetaseme viimase aasta ja magistritaseme edukad üliõpilased.

Toomas Lapi mälestusstipendium – 1 stipendium 1000 eurot. Taotleda saavad kõigi tasemete üliõpilased ja järeldoktorantuuris töötavad noorteadlased (kuni 35-aastased), kelle humanitaar-, sotsiaal- või tõlkimisalane õppe- ja uurimistöö või tegevus on seotud Põhjamaadega.

OÜ Fontes stipendium – 2000 eurot. Taotleda saavad sotsiaal- ja haridusteaduskonna ning majandusteaduskonna 1. a. doktorandid, kelle teadustöö on fokusseeritud inimkapitali juhtimise valdkonnale.

Fred Kudu stipendium – 960 eurot. Taotleda saavad kehakultuuriteaduskonna kõigi tasemete edukad üliõpilased.

Atko-Meeme Viru stipendium – 2000 eurot. Taotleda saavad kõigi avalik-õiguslike kõrgkoolide doktorandid, noorteadlased ja õppejõud (kuni 40-aastased), kes omavad silmapaistvaid tulemusi liikumis- ja sporditeaduste alases teadustöös.

Simon Levini stipendium – 3195 eurot. Taotleda saavad õigusteaduskonna magistritaseme üliõpilased, kes omavad silmapaistvaid tulemusi õppetöös ja karistusõiguse, kriminaalmenetluse, kriminoloogia või õiguspsühholoogia alases teadustöös.

Urmas Sõõrumaa stipendium – 2 stipendiumi´a 1600 eurot. Taotleda saavad edukad õigusteaduskonna kõikide tasemete üliõpilased (alates 3. semestrist), kel on silmapaistvaid tulemusi õppe- ja teadustöös, on tulemuslikult kaasa löönud õigusteadusalases arendustegevuses ja on ühiskondlikult aktiivsed.

Arno Mägi stipendium – 1 stipendium 1500 eurot. Taotleda saavad õigusteaduskonna kõigi tasemete üliõpilased, kes omavad silmapaistvaid tulemusi õppe- ja teadustöös.

Mari ja Andres Tarandi stipendium – 1 stipendium 640 eurot. Taotleda saavad magistritaseme üliõpilased, kes teevad uurimistööd erinevate teadusharude piirialadel.

Heinz Martin Ederma stipendium – 1 stipendium 640 eurot. Taotleda saavad loodus- ja tehnoloogiateaduskonna kõigi tasemete üliõpilased, kelle kitsam uurimisvaldkond on orgaaniline süntees.

SA Eesti rahvuskultuuri fondi stipendiumid

137 allfondi hulgas on mitmeid haridust ja teadustööd toetavaid allfonde. Taotluste vastuvõtt lõpeb **15. 10** kell 16. **Kõigi fondide kohta lisainfo: www.erkf.ee.**

Abel-Mirka fond – toetab Eesti majandusteaduste üliõpilaste koolitust Ameerika Ühendriikides.

Andres Haameri fond – toetab filosoofilise mõtte arengut.

Aleksander Raadi fond – toetab Orissaare gümnaasiumi lõpetanud noori haridustee jätkamisel, eelistatud on Valjala vallast pärit noored.

Antti Piippo fond – toetab Eesti tehnika- ja majandusteaduste üliõpilaste ja uurijate koolitust.

Arno Tali fond – toetab eelkõige maapiirkondadest pärit edukaid üliõpilasi, kellele perekonna majanduslik olukord võib saada takistuseks kõrghariduse omandamisel.

Augustin ja Niina Saare fond – toetab vähekindlustatud andekaid noori Eesti kodanikke haridustee jätkamisel, kaasaarvatud sport, muusika ja ballett.

Camilla ja Leo Kuuse fond – toetab Eesti Rahva Muuseumi tegevust ning kultuuriteaduste erialade üliõpilaste ja teadlaste uurimistööd eesti kultuuris ja rahvakultuuris.

Ernst ja Erica Kesa fond – toetab Eesti ülikoole õppevahendite soetamisel.

Ervin J ja E Nõmmera fond – toetab vähemkindlustatud maanoori kõrghariduse omandamisel.

Harry Kingissepa fond – toetab Saaremaa ühisgümnaasiumi lõpetanuid, kes on õppinud hea õppeedukusega, kuid kelle majanduslik kindlustatus on nõrk hariduse jätkamiseks.

Helmut Einpauli fond – toetab eesti keele arendamist ja kasutamist.

Jaak Tamme fond – toetab õppe- ning uurimistööd sotsioloogias ja haldusjuhtimises.

Kebina talu naispere fond – toetab Lihula gümnaasiumi lõpetanud noori haridustee jätkamisel, kusjuures eelistatud on Hanila vallast pärit noored.

Nokia fond – toetadab Eesti tehnika- ja majandusteaduste üliõpilaste ja uurijate koolitust.

Professor Uno Sibula fond – toetab kirurgide koolitust ning täiendusõpet.

Päevaleht «Kaleva» fond – toetab humanistlikke taotlusi, eriti ajakirjanduses.

Robert Lepiksoni fond – toetab TÜ arstiteaduskonna magistri- ja doktoriõppe üliõpilaste koolitust ning enesetäiendamist. Konkursi korraldab TÜ arstiteaduskond.

Salme ja Aleksander Mathieseni fond – sel aastal toetab avalik-õiguslike ülikoolide magistri- ja doktoriõppe üliõpilasi inseneri- ja täppisteaduste (füüsika, keemia, matemaatika) valdkondades.

Sini-valge fond – toetab (aja)kirjandust.

Suursaadik Riivo Sinijärve fond – toetab Eesti üliõpilaste õpinguid Ühendatud Kuningriigi ülikoolides ja Eesti ülikoolide väitlusklubide võistlusreise Ühendatud Kuningriigi ülikoolidesse.

Sõnumilehe fond – toetab üliõpilassporti.

Zonta fond – toetab naisüliõpilaste doktoriõpet Eesti kõrgkoolides.

Tiina Tammani fond – toetab üliõpilasi ja gümnaasiumiastmel õppivaid noori, kel on loomulikku annet ärksaks ja iseseisvaks mõttetegevuseks ning soovi ja tahtmist seda arendada. Fondist antakse sel aastal välja kolm stipendiumi: stipendium üliõpilaste toetamiseks, stipendium gümnaasiumiastme õpilaste toetamiseks ja stipendium Türi Gümnaasiumi õpilaste toetamiseks. Üliõpilaste toetuses mõeldud stipendiumile kandideerimaks tuleb esitada arvamuslugu.

Wiedemanni fond – toetab eesti keele õpet ja rahvuslikku kasvatust, tänavu toetab õpilas- ja üliõpilasuurimuste koostamist eesti keele alal.

TUNNUSTUSED

TÜ väikese medali ja tänukirja pälvisid loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi teadur **Lembit Sossi** ning 70. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna külalisprofessor **Jack Holbrook**, keemia instituudi teadur **Mihkel Kerikmäe** ning botaanikaaia direktor **Heiki Tamm**.

TÜ väikese medaliga tunnustati ülikooli audoktorit **Jürgen Mittelstraβi** ja matemaatika-informaatikateaduskonna arvutiteaduse instituudi keeletehnoloogia dotsenti **Tiit Roosmaad**.

TÜ aumärgi ja tänukirja pälvisid loodus- ja tehnoloogiateaduskonna füüsika instituudi optika ja gaaslahenduse lektor **Hans Korge**, 70. sünnipäeval arstiteaduskonna füsioloogia instituudi biomeditsiini füüsika ja tehnika vanemteadur **Rein Raamat**, 60. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna loodusteadusliku hariduse professor **Miia Rannikmäe**, 55. sünnipäeval filosoofiateaduskonna kultuuriteaduste ja kunstide instituudi etnoloogia vanemteadur **Eva Toulouze** ja 50. sünnipäeval filosoofiateaduskonna ajaloo ja arheoloogia instituudi Eesti ajaloo dotsent **Tõnu-Andrus Tannberg**.

TÜ aumärgiga tunnustati 60. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna ökoloogia ja maateaduste instituudi zooloogia lektorit **Mati Martinit**.

TÜ tänukirja pälvisid 100. sünnipäeval ülikooli auliige **Laine Silvere-Pant**, 75. sünnipäeval loodus- ja tehnoloogiateaduskonna emeriitdotsent **Heino Mardiste**, 60. sünnipäeval raamatukogu teenindusosakonna klienditeenindaja **Ludmilla Šavrak** ning 50. sünnipäeval arstiteaduskonna füsioloogia instituudi inimese füsioloogia vanemassistent **Ain Reimets** ja biofüüsika dotsent **Jaak Talts**, arstiteaduskonna täienduskeskuse juhataja, neuroloogia dotsent **Pille Taba** ja raamatukogu infosüsteemide osakonna arvutispetsialist **Eve Kümnik**.

TEATED

Oktoobris TÜ aulas: 08.10 kl 18 esineb Pärsia klassikalise muusikaga ansambel Chakad Iraanist; 09. 10 kl 16 valge klaveri sarja kontsert, esineb Ralf Taal; 11.10 kl 18.15 kõrghariduse rahastuse debatt; 13.10 kl 18 hõimupäevade kontsert; 15.10 kl 17 EMTA doktorikontsert: Piret Väinmaa; 20.10 kl 20 valge klaveri sarja kontsert, esineb Tõnis Mägi; 21.10 kl 12 senati valimised.

TÜ pensionäride ühingus Vitae: 11.10 kl 15 lauluklubi; 15.10 kl 11 eksliibrise klubi. Vitae ruumides on avatud eksliibriste näitus ««Kalevipoeg» ja Kalevipoeg»; 18.10 kl 11 humanitaaria klubi; 18.10 kl 13 elulooring; 24.10 kl 16 põltsamaalaste klubi; 25.10. kl 15 matemaatikute klubi; 27.10 kl 15 keemikute klubi; 3. 11kl 12.30 arstide klubi; 7.11 kl 16 käsitööring.

Õpetatud Eesti Seltsi ettekandekoosolekud: 12.10 kl 16.15 esineb Katre Kaju ettekandega «Reisialbumitraditsioonist varauusajal ja Adam Andreae reisialbumist (1696–1702)». 26.10 kl 16.15 esinevad Ott Kurs ja Heiki Vaibla ettekandega «Patrick von Glasenapp - ühe baltlase lugu». Koosolekud toimuvad Lossi 3-427. Täpsem info: www.ut.ee/OES.

Jätkub TÜ ajaloo muuseumi **populaarteaduslike teeõhtute sari**. 18.10 kl 17.15 räägib Andres Arrak teemal «Elu võimalikkusest pärast eurot». 2.11 kl 17.15 räägib TÜ kiirus-ja jõualade didaktika dotsent Mehis Viru teemal «Tippspordi võlu ja valu. Kas võit iga hinna eest?». Teeõhtud toimuvad TÜ ajaloo muuseumi konverentsisaalis.

30.10 kl 12 toimub TÜ akadeemilises spordiklubis **kaljuronimisvõistlus** «Crux Open Flash Festival 2011», kust võtavad osa Eesti parimad kaljuronijad. Pealtvaatajatele sissepääs tasuta.

TÜ sümfooniaorkester ootab uusi liikmeid. Vabu kohti on viiuli-, vioola-, kontrabassi-, fagoti-, trombooni-, metsasarve-, trompeti- ja löökpillirühmas. Sooviavaldusi saab täita orkestri kodulehel orkester.ut.ee.

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Tartu Ülikool
Ülikooli 18, 50090 TARTU
Tel: 737 5100
E-post: info@ut.ee
www.ut.ee